

Södertörns högskola | Samhällsvetenskapliga institutionen

C-uppsats i socialt arbete 15 hp | VT 2012

Barn och ungdomars
delaktighet i Barns Behov
I Centrum(BBIC)-
utredningar

Författare: Jennifer Graham & Therese Rosander

Handledare: Lisbeth Segerlund

Examinator: Dina Avrahami

Sammanfattning

Barns Behov I Centrum (BBIC) är ett dokumentationssystem som används inom barnavårdsutredningar för att utreda, planera och följa upp insatser. Denna C-uppsats är en kvalitativ studie där syftet är att undersöka hur barns delaktighet kan se ut enligt socialsekreterare i barnavårdsutredningar efter implementeringen av BBIC, inom socialtjänsten. Våra frågeställningar lyder: Hur arbetar socialsekreterare för att göra barn mer delaktiga? Anser socialsekreterarna att BBIC:s mål med att göra barn delaktiga i utredningar uppnås? Vilka problem kan socialsekreteraren stöta på i arbetet med att göra barn mer delaktiga? Vi har gjort sex stycken intervjuer med olika socialsekreterare från olika kommuner i Stockholmsområdet. Vi har använt oss av Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori samt Harry Shiers delaktighetsmodell.

I studien framkommer det att socialsekreterarna har det yttersta ansvaret för att främja barns delaktighet i utredningarna. Sedan implementeringen av BBIC har det blivit ett krav att barns egna åsikter ska dokumenteras i utredningarna. Socialsekreterarna menar att problem som kan uppstå i arbetet med att göra barn delaktiga är att det finns motsättning mellan vad som kan anses vara det bästa för barnet kontra barnets delaktighet i utredningen.

Abstract

Children's Need In Focus (BBIC) is a documentation system used in child welfare cases to investigate, plan and monitor interventions. This essay is a qualitative study that aims to examine how children's participation in child welfare cases according to social workers can look like after the implementation of BBIC. Our questions are: how does the social worker do to make children participate? Does the social worker think that BBIC's purposes by doing children participate achieve? What problems can the social worker encounter in the process of making children more involved. We have done six interviews with social workers from different municipalities around Stockholm. We have used Urie Bronfenbrenner's ecological systems theory and Harry Shier's participation model.

The study shows that social workers have the main responsibility for encourage children's participation in cases. It has been a demand to document children's opinions after the implementation of BBIC. The social workers believe that problems that can arise in the process by making children participate can be that sometimes there are different opinions what's best for the child versus making the child participate.

Förord

Vi vill börja med att tacka oss själva för bra samarbete och för att vi har stått ut med och stöttat varandra under de här veckorna uppsatsen har skrivits. Vi vill också tacka vänner och familj som stöttat oss under skrivandets gång och de som har läst uppsatsen och gett oss kommentarer kring den.

Eftersom denna uppsats kommer att betygsättas individuellt så har vi delat upp vissa delar av den på följande vis: abstract, inledning, syfte, frågeställningar och problemformulering har vi skrivit tillsammans. Bakgrund och begreppsdefinitioner har vi delat upp och skrivit lika mycket var, likaså under metoddelen. Under teoridelen så har Therese skrivit om Bronfenbrenners utvecklingsekologi och Jennifer om Shiers delaktighetsmodell. Tidigare forskning har vi delat upp och skrivit lika mycket var. Under resultatdelen så har vi tillsammans intervjuat alla informanter men Therese har transkriberat och skrivit rent intervjuerna med informant 1, 2 och 3 medan Jennifer har gjort detsamma med intervjuerna 4, 5 och 6. Under analys så har vi båda analyserat utifrån de båda teorierna men Therese har analyserat under de tre första rubrikerna och Jennifer under de tre sista. Sammanfattande diskussion har vi skrivit tillsammans.

Stockholm, maj 2012

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	5
1.1	Syfte	6
1.2	Frågeställningar	6
1.3	Problemformulering	6
2.	Bakgrund	6
2.1	BBIC- Barns behov i centrum	6
2.2	Barnavårdsutredning	7
3.	Begreppsdefinitioner	8
3.1	Barn	8
3.2	Ungdom	8
3.3	Förälder	8
3.4	Barnavårdsutredning	9
3.5	Barnperspektiv.....	9
3.6	Delaktighet	9
4.	Metod	9
4.1	Litteratursökning	9
4.2	Kvalitativ metod	10
4.3	Urval.....	11
4.4	Etiskt värde.....	12
4.5	Tematisk analys.....	12
4.6	Validitet	13
4.7	Reliabilitet	13
4.8	Metoddiskussion.....	13
5.	Teori	14
5.1	Utvecklingsekologi.....	14
5.1.1	Bronfenbrenners utvecklingsekologi.....	15
5.1.2	Den utvecklingsekologiska teorins tillämpning på uppsatsen	16
5.2	Shiers delaktighetsmodell.....	17
6.	Tidigare forskning	19
6.1	Utredares bemötande och barns delaktighet.....	19
6.2	Barns rättigheter	20
6.3	Barnperspektiv i den sociala barnvården.....	21

7.	Resultat.....	23
7.1	BBIC som arbetsverktyg	23
7.2	Familj och nätverk.....	25
7.3	Barns delaktighet.....	26
7.4	Barns inflytande	28
7.5	Socialsekreterarens roll	30
7.6	Etiska dilemman	31
8.	Analys.....	33
8.1	BBIC som arbetsverktyg	33
8.2	Familj och nätverk.....	34
8.3	Barns delaktighet.....	35
8.4	Barns inflytande	38
8.5	Socialsekreterarens roll	39
8.6	Etiska dilemman	40
9.	Sammanfattande diskussion	41
	Referenslista	45
	Litteratur.....	45
	Internetkällor	46
	Övriga källor	47
	Bilaga 1	48
	Bilaga 2	50
	Bilaga 3	51

1. Inledning

BBIC- Barns Behov I Centrum är en arbetsmodell som utarbetats bland annat för att skapa struktur och enhetlighet i utredning, planering och uppföljning kring barn och ungdomar som utreds av socialtjänsten. För att kvaliteten ska öka och att öka samarbetet mellan barn, vårdnadshavare och professionella. Ett av BBIC:s främsta syften är att stärka barnets ställning i den sociala barnvården i enlighet med Förenta Nationernas barnkonvention och socialtjänstlagen (Socialstyrelsen, 2006b:15). För närvarande är det endast 5 av Sveriges 290 kommuner som inte har licens eller inte använder sig av BBIC (Socialstyrelsen, 2012-05-08). Att BBIC är utbredd i Sveriges kommuner anser vi kan vara en indikation på att målen med BBIC faktiskt uppfylls och vi ville undersöka detta närmare. Vi ville forska närmare på just syftet med att stärka barns ställning utifrån barnkonventionen där artikel 3 om barnets bästa artikel och 12 om barnets rätt att få sin åsikt beaktad är införd i socialtjänstlagen (se bilaga 1). Vi ville undersöka om BBIC har stärkt barns ställning i den sociala barnvården på det viset att de får sin åsikt beaktad och på detta vis ökat sin delaktighet i barnvårdsutredningar. Anledningen till att vi ville intervjua socialsekreterare är att vi anser att det är de som professionella som använder sig av BBIC som arbetsverktyg som har resurserna att ge barn större delaktighet. De frågor vi bland annat ville ställa var om socialsekreterarna själva anser att delaktigheten förändrats eller ökat med BBIC. Vi ville också undersöka hur socialsekreterarna gick tillväga kring att göra barn delaktiga i utredningarna och vilka problem de kan stöta på i sitt arbete med att göra barn delaktiga.

Vi har under vår utbildning kommit i kontakt med BBIC då vi har fått prova på att utföra en fiktiv utredning enligt BBIC- modellen. Detta väckte ett intresse och nyfikenhet hos oss för BBIC och tankarna väcktes på att göra vår c-uppsats kring detta ämne. Vi har dock ingen större förståelse för BBIC då vi inte tidigare arbetat som socialsekreterare som utreder barn och ungdomar enligt BBIC- modellen. Däremot har vi genom vårt sökande efter material till denna uppsats läst en hel del i ämnet och som vi förstår det är BBIC ett arbetsverktyg som ska kunna möjliggöra för de socialsekreterare som arbetar utifrån BBIC att göra barn och ungdomar mer delaktiga i utredningen. BBIC ska också kunna bidra till en större helhetsbild av barn och ungdomarnas situationer.

1.1 Syfte

Vårt syfte är att se hur barns delaktighet enligt socialsekreterare kan se ut i barnavårdsutredningar efter implementeringen av BBIC- modellen inom socialtjänsten.

1.2 Frågeställningar

- Hur arbetar socialsekreterare för att göra barn mer delaktiga?
- Anser socialsekreterarna att BBIC:s mål med att göra barn delaktiga i utredningar uppnås?
- Vilka problem kan socialsekreteraren stöta på i arbetet med att göra barn mer delaktiga?

1.3 Problemformulering

Ett syfte med BBIC är som tidigare nämnts att stärka barns delaktighet i utredningar, och det är det syftet vi fokuserar på i vår undersökning.

Utifrån syftet med BBIC är det relevant att undersöka om socialsekreterare som utreder barn och unga med BBIC som arbetsverktyg upplever att detta syfte uppnås. Kan BBIC enligt socialsekreterarna öka barn och ungas delaktighet? Är det möjligt för socialsekreterarna att öka barnens delaktighet i utredningarna och vilken förändring kan de se i barns delaktighet efter implementeringen av BBIC?

2. Bakgrund

2.1 BBIC- Barns behov i centrum

Syftet med BBIC är att försöka stärka delaktigheten för barn, unga och deras familjer. Det är ett system som ska vara enhetligt över landet och förbättra kvalitén i den sociala barn- och ungdomsvården. Socialstyrelsen utfärdar genom avtal med kommuner en BBIC- licens. Det är Socialstyrelsen som har ansvaret för innehållet i systemet och gör kvalitetssäkringar för att skapa en trygghet för de som kommer i kontakt med eller använder BBIC. Helhetssynen är grundläggande inom BBIC där barn och ungas utveckling inom bland annat områdena utbildning, psykisk och fysisk hälsa och känslö- och beteendemässig utveckling hamnar i fokus. Det är dock inte meningen att socialtjänsten i alla fall ska behandla alla dessa områden utan det är aktuellt när socialtjänsten ibland kan komma att be andra professioner om hjälp för att få ett grundläggande utredningsunderlag.

BBIC är uppbyggd i en triangel ur helhetsperspektiv med barnet i fokus. Perspektivet utgår från en utvecklingsekologisk teori där barnets utveckling beskrivs ur ett samspels- och interaktionsperspektiv. Det finns tre huvudsakliga områden; familj och miljö, föräldrarnas förmåga och barnets behov. Triangeln är tänkt som en modell för att tänka kring barnets utveckling. Tanken med BBIC är att uppmuntra socialsekreteraren att analysera insamlad information, underlätta dokumentationen samt få barnet och familjen involverade i utredningsprocessen. Det finns en stor mängd formulär i BBIC som följer hela förloppet i barnavårdsärenden, från ansökan eller anmälan och utredning till uppföljning av de insatser som beviljats. Dessa formulär bygger på grundprinciperna i triangeln. Det går att använda utredningsformuläret i vilket typ av ärende som helst i en BBIC- utredning oavsett om det är en anmälan, ansökan, brister i hemmet eller den unges egna riskfyllda beteende, och därför är det viktigt att varje utredning anpassas efter det aktuella ärendet (Socialstyrelsen, 2006b: 9, 10,12,22, 28-31).

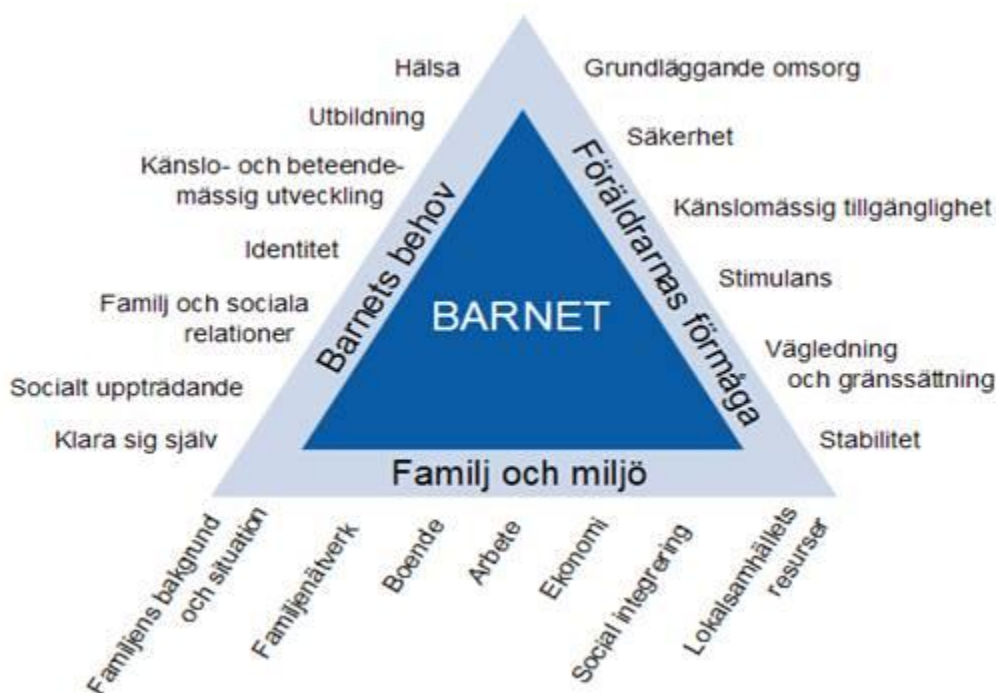

Bild: (Socialstyrelsen, 2006b:14)

2.2 Barnavårdsutredning

En barnavårdsutredning börjar antingen med en ansökan från vårdnadshavaren eller den unge själv, om bistånd till kontaktperson eller kontaktfamilj. Det kan också inkomma en anmälan utifrån, vanligt är att skola eller förskola anmäler. Efter det inleds en förhandsbedömning som

i sin tur antingen leder till att en ställning tas att inte inleda en utredning och socialtjänsten kan då hänvisa till öppna insatser och det upprättas en personakt om barnet hos socialtjänsten där det framkommer att det inletts en förhandsbedömning men att det inte lett till utredning eller åtgärder. Det kan också leda till att en utredning inleds, då kontaktar man vederbörande för att informera om detta och en vårdplan upprättas. Utredningen ska inte ta mer än fyra månader och även denna gång kan det leda till att inga insatser beviljas. Det kan också leda till öppna insatser eller till placering utanför hemmet. Är det en placering utanför hemmet upprättas en vårdplan, och finns det samtycke till placeringen sker den enligt Socialtjänstlagen (SoL) men finns inte samtycke sker placeringen enligt Lagen om vård av unga (LVU) och detta avgör förvaltningsrätten. Blir det bifall kan barn och vårdnadshavare överklaga och blir det avslag kan socialtjänsten överklaga till kammarrätten. Både öppna insatser och placering leder till en genomförandeplan och därefter ett genomförande, som i sin tur ska följas upp, övervägs och omprövas (Socialstyrelsen, 2006a:177).

3. Begreppsdefinitioner

Återkommande begrepp i uppsatsen är *barn*, *ungdom*, *förälder*, *barnavårdsutredningar*, *barnperspektiv* och *delaktighet* och vi kommer här att definiera dessa begrepp vidare.

3.1 Barn

Vi använder oss av FN:s barnkonvention artikel 1 när vi definierar barn som säger att barn är varje människa under 18, om barnet inte blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller (Rb.se). I insamlandet av vårt empiriska material så använde våra informanter oftast begreppet barn, även de som främst arbetade med ungdomar.

3.2 Ungdom

När vi skriver ungdom så menar vi åldrarna 13-20. Detta för att de informanter som vi intervjuade och som arbetade med ungdomar utgick ifrån de åldrarna.

3.3 Förälder

Förälder är ett begrepp som används upprepande i texten. I detta fall kan det avse både vårdnadshavare som en förälder i bred bemärkelse exempelvis styvförälder eller biologisk förälder. Ibland preciseras förälder men endast då sammanhanget kräver det, exempelvis där en biologisk förälder nämns men som inte är vårdnadshavare (Socialstyrelsen, 2006b:11).

3.4 Barnvårdsutredning

När det gäller barn så har socialnämnden ett utredningsansvar, vilket innebär att om socialnämnden får kännedom om något kring barnet som kan behöva en insats eller ett ingripande ska alltid en utredning inledas, oavsett vad barnet själv eller vårdnadshavaren anser (Socialstyrelsen, 2006a:25).

3.5 Barnperspektiv

I lagstiftningen slås fast att barnets bästa ska komma först och att barnets egna åsikter ska klarläggas så långt som det är möjligt. Ett barnperspektiv innebär att man ska se med barns ögon, ha barnet i sin egen synvinkel och att barnets bästa alltid kommer före föräldrarnas, även om barnet inte kan ses som helt skiljt från sina föräldrar. Att se med barnets ögon innebär att den vuxne ska sätta sig in i barnets situation och att den vuxne ska klargöra vad barnet behöver. Att ha barnet i sin synvinkel innebär att man ser barnet och att man studerar hur barnen synliggörs och hur barnen beskrivs och förstås (Pettersson, 2003:142, 144, 154).

3.6 Delaktighet

På en grundläggande nivå kan delaktighet vara att ge de berörda personerna fortlöpande information, lyssna på dem och låta dem framföra sina åsikter. Att involvera barn, föräldrar och andra närstående genom att bjuda in dem på möten och ge dem så många valmöjligheter som möjligt är också ett sätt att öka delaktigheten. Det finns forskning som säger att ett bra och nära samarbete med barn och föräldrar är en förutsättning för att besluten i en utredning ska vara allsidiga och nyanserade. Det är också många gånger nödvändigt för att besluten ska komma till stånd och få önskad effekt (Socialstyrelsen, 2006a:20).

4. Metod

4.1 Litteratursökning

Under vårt insamlande av tidigare forskning och bakgrundsfakta har vi använt oss av vissa ord för att inhämta denna information. De sökmotorer vi främst har använt oss utav är Google och Socialstyrelsens hemsida för studier och rapporter i ämnet och vi har även använt oss utav Stockholms Universitet och Södertörns Högskolas biblioteks sökmotorer på deras hemsidor då vi sökt efter litteratur i ämnet. Vi har även sökt på tidigare uppsatser inom ämnet för att få

tips och inspiration. De sökord vi oftast använde oss av var; *BBIC, barns delaktighet i utredningar, barns delaktighet i social barnavård, barns delaktighet, och barns inflytande.*

I vårt sökande efter information och forskning kring delaktighet kopplat till Barns Behov i Centrum (BBIC) fann vi mest rapporter från Socialstyrelsen eller andra myndigheter. Detta beror på att BBIC som arbetsmetod inom socialtjänsten är nytt och fortfarande håller på att implementeras i de flesta kommuner som använder sig av det. Detta kan påverka resultatet av informationen då forskarna skrivit på uppdrag från myndigheter och alltså inte varit fria i sitt val av ämne. I vår tidigare forskning har vi därför undvikit dessa rapporter och tagit med litteratur och studier kring barns delaktighet men vi har valt att ha med dessa rapporter som bakgrundsinformation.

4.2 Kvalitativ metod

Eftersom vi vill studera hur socialarbetarna arbetar för att göra barn delaktiga i barnavårdutredningar föll det för oss ganska självklart att vi skulle göra en kvalitativ intervjustudie. Forskningsintervjun skapas genom en dialog som leder till ny kunskap. Intervju som metod är en mer kraftig och känslig metod där de intervjuade får en möjlighet att berätta situationen ur ett eget perspektiv (Ely, 1993:65, 66). Vi valde i vår uppsats att använda oss av ett fåtal informanter och deras upplevelser av att barns ställning och delaktighet förändrats efter det att BBIC har införts som arbetsmodell. Inom den kvalitativa metoden så försöker man som forskare få kunskap om individens subjektiva upplevelser utifrån hennes egna tankar, ord och erfarenheter (Larsson, 2005:92). Vi ville ta reda på om socialsekreterarna som arbetar med denna arbetsmetod själva anser att barnen får komma till tals i utredningarna och att deras ställning och delaktighet på så vis stärks. Den kvalitativa metoden är väldigt flexibel på så sätt att man som kvalitativ forskare måste vara öppen för fakta som uppenbarar sig. Den kvalitativa forskningsintervjun kan ses som forskning ur den intervjuades perspektiv. Däremot kan inte parterna ses som jämställda då det är intervjuaren som styr situationen (Ely, 1993: 66, 119-120).

Deduktiv strategi eller kvalitativ perspektivforskning går ut på att man som forskare utgår ifrån en eller flera teorier när man utför sin forskning och frågor såväl som forskningsfokus kommer att styras utifrån vad som bedöms vara relevant utifrån det teoretiska perspektivet (Larsson, 2005:96). Innan vi träffade våra informanter hade vi teorierna färdiga och vi valde två; utvecklingsekologi som fokuserar på samspelet mellan barnets olika livsvärldar och hur barnen själva upplever dessa. Den andra teorin är en delaktighetsmodell som går ut på att barn

ska kunna göras delaktiga på olika nivåer där den lägsta är att barnet förstår vad en utredning går ut på och att barnet får fortlöpande information om vad som sker i en utredning och till den högsta nivån där barnet är med och bestämmer utgången i en utredning. Utifrån dessa teorier har vi kunnat ställa frågor till våra informanter och intervjuerna har varit strukturerade på det sättet att vi ställt samma frågor till alla våra informanter och i samma ordning (se bilaga 2). Det fenomenologiska perspektivet utgår ifrån intervjupersonens upplevelser och deras livsvärldar och undersökarens förkunskaper ska tonas ned (Larsson, 2005:93) I våra intervjuer har vi försökt att tona ned våra förkunskaper om BBIC och barns delaktighet i utredningar för att få ut så mycket information som möjligt ur våra informanter och låta dem stå för kunskapen då vi främst ville få veta om deras upplevelser kring att BBIC kan bidra till att öka barn och ungdomars delaktighet.

4.3 Urval

Vi använde oss av sex informanter som vi djupintervjuade till vår uppsats (se bilaga 3). En forskare kan omöjligt studera alla empiriska insatser och därför är selektion ett måste i uppsatser och andra kvalitativa studier. Socialsekreterarna vi valde att intervjua kan anses som viktiga för studien för att kunna besvara våra frågeställningar då de kan anses besitta de kunskaper vi behöver för vår uppsats och detta är en grund för att välja ut dessa informanter (Aspers, 2011:94, 96). Vi ville intervjua socialsekreterare som arbetat med barn i några år och även innan BBIC implementerades i svenska kommuner. Detta för att vi anser att socialsekreterare som arbetat med barn tidigare kan ha en fördjupad kunskap om barns delaktighet och kan vara mer insatta än socialsekreterare som inte arbetat med barn tidigare. Av de sex socialsekreterare vi fick tag på är det endast en som inte tidigare arbetat med barn innan BBIC men hon har arbetat med BBIC i 5 år. Vi valde att begränsa oss till Stockholmsområdet men till olika stadsdelar och kommuner för att få en viss variation. Vi valde att tillfråga socialsekreterare från olika arbetsplatser som använder sig av BBIC, vissa fick vi kontakt med genom egna kontakter och vissa skickade vi mail till slumpvis. Det kan anses problematiskt att vi använde oss av egna kontakter och att vi i ett fall blev hänvisade till en annan socialsekreterare på samma arbetsplats genom den första informanten då vi försökte eftersträva så stor spridning som möjligt. Men då vi fick begränsat med svar på våra mail valde vi ändå att intervjua denna informant.

4.4 Etiskt värde

Att uppvisa god etik är en viktig del i en vetenskaplig studie. Ett högt etiskt värde kan dock reducera andra viktiga kvaliteter som finns i en studie. Använder man en etnografisk tradition brukar den etiska aspekten blir ganska uppenbar. Detta beror på att man i sådana fallstudier brukar komma människor nära och att individer då lätt kan känna sig kränkta. Standardmetoden för att förhindra detta brukar vara att anonymisera institutioner, platser eller personer för att dessa inte ska kunna bli identifierade. Därför har vi valt att anonymisera våra informanter, dock är vi medvetna att validiteten då minskar. Det etiska värdet kan även handla om att vissa grupper kan drabbas av de slutsatser som man gör, och att man inte ska dra förhastade slutsatser som kan komma att drabba oskyldiga. Kvaliteten i det etiska värdet förutsätter att man inte fuskar med saker man själv uppskattar vara sant (Starrin, 1994:171). Omsorg till de som studerats och drabbats är viktigt, dock måste en sanning i redovisning av resultat ges ett mycket högre värde och skall därför prioriteras. Om det skulle visa sig att etisk hänsyn kan leda till att resultaten som i vissa hänseenden i studien är osanna bör man istället avstå från att genomföra studien (Starrin, 1994:171,172). Eftersom vi var medvetna om att det kunde finnas en viss problematik med att intervjua barn valde vi att istället fokusera på socialsekreterarnas perspektiv.

4.5 Tematisk analys

I tematisk analys är det fokus på vad som sägs och inte på hur det sägs. I tematisk analys skapar man teman utifrån transkriberingarna utan att ändra på innehållet. Olika teman och subteman som identifieras i den transkriberade texten utgör grunden för analysen. Dessa teman och subteman är ett resultat av noggrann läsning som gjorts flera gånger. Det som är bra att göra i tematisk analys är att dels behålla deltagarnas språk i så stor utsträckning som möjligt och att inte ta med för mycket material (Bryman, 2011:528, 529).

Vi transkriberade först våra intervjuer och skrev sedan ut dem, för att tillsammans gå igenom texterna och började leta efter teman i texterna. När vi sedan hittat våra teman läste vi igenom och plockade ut det material som var relevant för våra teman och delade in resultatet i underrubriker och följde dessa underrubriker i analysen. Vi fokuserade på det som sades i materialet och lade inget fokus på hur det hade sagts, hur våra informanter sagt det eller vad de hade för kroppsspråk när de sade det. Vi ville helt enkelt åt deras kunskap om barn och ungdomars delaktighet i BBIC- utredningar. Vi behöll våra informanters språk i så stor utsträckning som möjligt men behöll bara det material som var relevant för våra teman och

försökte i den mån den gick korta ned och behålla de citat vi ansåg passade in i de teman som utgjorde materialet i resultatet och analysen.

4.6 Validitet

Validitet i kvalitativ forskning handlar om att man som forskare försöker fånga in det som är viktigt att fånga in för sin forskning, att man kommer fram till kärnan i det man är ute efter i sin forskning snarare är kvantitativa data som man kan jämföra med. Det handlar om hur man som forskare analyserar insamlat data snarare än urvalsstorlek. Validitet i kvalitativ forskning handlar om att forskaren ska kunna skapa en tydlig bild av ämnet för läsaren (Larsson, 2005:116, 117). I vår analys av resultatet använde vi oss av tematisk analys för att lättare kunna dela in resultatet i övergripbara teman som skulle göra det lättare för läsaren att kunna ta till sig materialet. På detta sätt har vi också försökt att komma åt kärnan i det insamlade materialet och kortat ned resultaten så att det som är relevant för vår studie kom med och det som inte var lika relevant fick tas bort. På detta sätt hoppades vi att en tydligare bild av vårt insamlade material skulle kunna öka validiteten.

4.7 Reliabilitet

Reliabilitet i kvalitativ forskning handlar om konsistens och inre logik i det insamlade materialet. Det handlar om att man ska pröva konsistensen i det som sägs i intervjuerna genom att ställa samma frågor till samtliga intervjupersoner (Larsson, 2005:117). I vårt sökande efter kunskap från socialsekreterare ställde vi samma frågor och försökte även ställa dem i samma ordning, för att sedan kunna jämföra resultatet. I vårt sökande efter kunskap om BBIC och dess betydelse för barn och ungdomars delaktighet i utredningar har vi utgått ifrån våra teorier innan insamlandet av det empiriska materialet för att kunna komma åt det viktigaste för vår forskning; delaktigheten för barn och ungdomar. Utifrån dessa teorier har vi kunnat ställa de frågor vi vill för att komma åt det material som vi ville ha till denna studie. På detta sätt hoppas vi kunna öka reliabiliteten i vår studie.

4.8 Metoddiskussion

Den kvalitativa metoden i vår studie kan inte anses vara generell då vi endast använt oss av sex informanter och dessa är alla från Stockholmsområdet. Då vi tror att vi kan få mer skilda åsikter om BBIC- modellen som arbetsverktyg, har vi försökt få större spridning genom att välja informanter från olika kommuner och stadsdelar. I studien har vi valt att anonymisera

våra informanter för att det inte ska vara fokus på vilka de är och vart de arbetar någonstans, samt att det var ett önskemål från en del informanter om att få vara anonyma. Därmed är vi medvetna om att vår validitet minskat. Vi valde att inte intervjua barn då vi ur den etiska aspekten ansåg att dessa frågor kunde skapa oro hos barn och att vår kunskap i barnsamtal är begränsad och även vid äldre barn tror vi att det kan skapa en oro om de är under utredning. Eftersom BBIC fortfarande är ett relativt nytt arbetssätt tror vi även att det minskar våra chanser att hitta numera vuxna barn som varit föremål för en BBIC- utredning. För oss var inte heller föräldrar till barn som utreds eller har utretts ett alternativ då fokus inte ska ligga på dem i en BBIC- utredning. I början när vi tog kontakt med våra informanter frågade vi om vi kunde få ta del av utredningar för att kunna få med barnens röster då barnens egna åsikter och synpunkter ska framkomma i BBIC- utredningar. Då dessa utredningar var tvungna att bli godkända av deras chefer samt anonymiserade var vi tvungna på grund av tidsbrist att utesluta detta alternativ. Att använda utredningar hade möjligen kunnat bredda kunskapen om barns delaktighet samtidigt som man måste vara medveten om att det är socialsekreterarna som skriver utredningarna. Vi anser att socialsekreterare som arbetar med barn är en stor kunskapskälla, då det är de som arbetar med dessa utredningar och det är de som besitter resurserna för att kunna ge barn möjligheter att bli delaktiga i utredningen. Hur vi än vrider och vänder på det är det i första hand socialsekreterarna som leder utredningen och som har ansvaret att se till att både lagar och barnkonventionen efterföljs samt att barnet får göra sin röst hörd. Genom att genomföra djupintervjuer med ett mindre antal informanter känner vi att vi ändå har lyckats belysa det som vi ville belysa i denna studie.

5. Teori

5.1 Utvecklingsekologi

Triangeln i Barns Behov I centrum (BBIC) har sin grund i utvecklingsekologisk teori och bygger på en helhetssyn på barnets utveckling. Utvecklingsekologisk teori beskriver barnets utveckling i ett interaktions- och samspelsperspektiv och triangelns tre sidor representerar nätverken kring barnet, föräldrarna och deras förmågor och barnet och dennes behov. Socialtjänsten ska alltså inte bara titta på barnet enskilt när de gör en utredning, utan även titta på barnets miljö, dess nätverk, föräldrarna och andra som är med i barnets liv och påverkar barnets utveckling direkt och indirekt (Socialstyrelsen, 2006b:20). Denna teori utvecklades av Urie Bronfenbrenner.

5.1.1 Bronfenbrenners utvecklingsekologi

Urie Bronfenbrenner utvecklade sin teoretiska modell på 1970-talet, och kallade denna för utvecklingsekologi. Bronfenbrenner menade att individens utveckling sker i en viss miljökontext och att det där finns en påverkan åt båda hållen. Han skrev om ekologiska övergångar som uppkommer när rollförändringar eller miljöförändringar ändrar en individs ställning i den ekologiska omgivningen (Bronfenbrenner, 1979:27).

Bronfenbrenner skrev om ryska dockor som ett exempel på den ekologiska miljön han beskrev och hur alla system inom detta ekologiska system påverkar individen. Ryska dockor är ett flertal dockor inuti varandra där en ny och mindre docka kommer fram varje gång en docka öppnas. Detta liknar den struktur Bronfenbrenner beskriver som utgör den ekologiska miljön och inne i den innersta kärnan (eller dockan) så finner vi miljön för den utvecklande individen. Denna miljö kan vara i skolan eller i hemmet. Bronfenbrenner menar att man bör se till de olika miljöerna istället för en enskild miljö för att veta hur de olika miljöerna påverkar individen som lever i dem. Ett barns förmåga att lära sig att läsa behöver inte bara vara skolans förtjänst utan det kan också vara förhållanden i hemmet och förhållandet mellan hemmet och skolan som gör att barnet lär sig läsa (Bronfenbrenner, 1979:3). Han menar vidare att ett barns utveckling också påverkas av föräldrarnas arbete och även hur det övriga samhället ser ut, pågår det en ekonomisk kris under barndomen påverkas barnets olika miljöer (Bronfenbrenner, 1979:4). Bronfenbrenner skriver vidare om ekologiska övergångar i en individs liv och hur de påverkar de olika miljöer en individ lever och verkar i. Han menar att dessa ekologiska övergångar kan vara allt från barn som börjar skolan eller dagis, ett nytt syskon som kommer till familjen, att gifta sig, skaffa barn, få ett jobb, flytta eller pensionera sig (Bronfenbrenner, 1979:6). Allt detta påverkas av de olika miljöerna som finns kring individen, en bra arbetsmarknad påverkar en individs närmiljö på det sättet att individen lyckas få ett arbete och alla fördelar som kommer med ett arbete.

Bronfenbrenner tar upp att det är viktigt att prata med sitt barn för att uppmuntra barnet att lära sig prata och detta är något som de flesta forskare är överens om. Han tar det dock ett steg längre och menar att föräldrarnas miljö påverkar också barnets miljö på det viset att om en förälder har ett stressigt arbetsschema och långa arbetsdagar kan förälderns förhållande till barnet påverkas. Det kanske inte finns tid och ork kvar till barnet och detta gör i sin tur att barnet påverkas av förälderns arbetssituation som är påverkad av situationen på arbetsmarknaden (Bronfenbrenner, 1979:7). Olika miljöer går in i varandra och barnet behöver inte ens leva och verka i en miljö för att bli påverkad av den.

Bronfenbrenner delade upp dessa ekologiska miljöer i fyra nivåer;

Mikronivå

I mikrosystemet ingår ett mönster av roller, aktiviteter och mellanmänniska relationer i en bestämd miljö. Det viktiga där är hur individen upplever denna miljö och relationerna i den. Denna miljö innebär att individen har direktkontakt med andra i den och för barn kan dessa relationer bestå av skola, familj och vänner (Bronfenbrenner, 1979:22).

Mesonivå

Mesosystemet består av relationerna mellan två eller flera olika miljöer som en individ lever i och mesosystemet blir då som ett system av mikrosystem (Bronfenbrenner, 1979:25). Barn kan ingå i olika mikrosystem som skola, familj och vänskapskrets och dessa påverkar varandra på mesonivån.

Exonivå

Exosystemet består av en samverkan mellan olika miljöer där individen inte behöver vara en aktiv deltagare i men som ändå kan påverka individen (Bronfenbrenner, 1979:25). Föräldrars arbete kan till exempel påverka barnets närmiljö.

Makronivå

Makrosystemet består av ett övergripande mönster av ideologi och organisation av sociala institutioner. En del av makrosystemet är samhällspolitik som påverkar individers dagliga liv på mikronivån och detta går via exonivån och mesonivån (Bronfenbrenner, 1979:26).

5.1.2 Den utvecklingsekologiska teorins tillämpning på uppsatsen

I vårt användande av utvecklingsekologin i uppsatsen tänkte vi oss koncentrera oss på mikro- och mesonivån, då de två nivåerna är mest relevanta när vi undersöker Barns Behov I Centrum (BBIC)- utredningar och barns och ungdomars delaktighet i dessa. Barnen och ungdomarna som blir föremål för BBIC- utredningar blir påverkade av sina miljöer på mikro- och mesonivå och det kan handla om att barn får bättre förutsättningar om föräldrarna har bättre förutsättningar och barn och ungdomars delaktighet kan bli påverkad av föräldrars vilja att delta och låta sina barn delta i en utredning.

Ska vi tillämpa mikro- och mesonivån på BBIC kan det se ut på följande sätt; på mikronivån finns de barn och ungdomar som utreds enligt BBIC- modellen och deras olika livsvärldar som familj, skola och andra nätverk. Det viktiga där är barn och ungdomars egna upplevelser om dessa livsvärldar. På mesonivå finns socialarbetarna och andra professionella som verkar kring barnet och ungdomen och utreder det. Det är de professionella som förfogar över resurserna att göra barnen och ungdomarna mer delaktiga samt ökar deras inflytande (Rasmusson, Hyvönen & Mellberg, 2004:21).

5.2 Shiers delaktighetsmodell

Vi ska nu presentera en modell av Harry Shier som används för att bedriva fältarbete kring barns delaktighet. Detta kan ses som ett bra komplement till utvecklingsekologin. Det finns fem olika delaktighetsnivåer som denna modell grundar sig på:

1. Att barn blir lyssnade till
2. Att barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter
3. Att barns åsikter och synpunkter beaktas
4. Att barn involveras i beslutsfattande processer
5. Att barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande (Shier, 2001:109-117)

Organisationer och individer kan vara olika mycket involverade i processerna i varje delaktighetsnivå. I modellen förklaras tre olika steg i varje nivå; öppningar, möjligheter och skyldigheter. Så fort en professionell är villig att arbeta och konstaterar att denne vill arbeta på ett visst sätt på en viss nivå sker en öppning. När behov som skapar möjlighet för arbete kring denna nivå är uppfyllda skapas möjligheter. Behoven kan innehålla resurser, kunskap och färdigheter, eller andra sätt för att kunna komma närmare fastställda arbetsuppgifter. Till sist kommer man till skyldigheter och det innebär att organisationen och personalen kommit överens om en policy som de ska arbeta utifrån. Denna nivå byggs in på ett sätt i system som skapar möjlighet till att göra barn delaktiga till en viss del. I modellen finns en fråga för varje steg i varje nivå. Genom att tänka efter och besvara frågan blir det lättare att identifiera nästa steg som krävs för att göra barn mer delaktiga. Att en organisation eller professionell endast befinner sig på en del i modellen är mindre trovärdigt, utan oftast kan man vara på olika nivåer och olika steg (Shier, 2001:111).

I den första nivån där barn ska bli lyssnade till, ska den ansvarige i denna nivå lyssna till vad barnet säger med omtanke och uppmärksamhet. Det krävs att barn själva tar initiativ till och uttrycker synpunkter. Denna nivå skiljer sig från nästa nivå på så sätt att det är barnet som själv tar initiativ till att berätta eller uttrycka åsikter. Man försöker inte ta reda på deras åsikter kring specifika beslut. Om inget uttrycks från barnets sida är det ingen grund för oro. För att kunna skapa öppningar på denna nivå krävs det endast att den professionella lyssnar. Arbetar den professionella istället på ett sätt som skapar förutsättningar för dem att lyssna är man i steget möjligheter, det kan uttryckas genom att personalen fått utbildning i hur man ska lyssna på barn. Det sista steget skyldigheter uttrycks genom att organisationen har som policy att barn ska bli lyssnade till. Det blir alltså en skyldighet att lyssna till barnet (Shier, 2001:112).

I den andra nivån där barn ska få stöd i att uttrycka sina åsikter ska personalen försöka arbeta positivt med att stödja barnet för att möjliggöra delaktighet. Meningen med detta är att försöka komma över de hinder som finns för barnet att komma till tals. I steget öppningar krävs det endast att den professionella arbetar på ett sätt där barnets får hjälp i att uttrycka sina åsikter. Möjligheter å andra sidan kräver att barnet kan uttrycka sina åsikter. För att skapa den möjligheten kan träning i hur man kan underlätta för barnet att vara delaktigt vara nödvändigt. Och slutligen i steget skyldigheter ska det finnas i organisationens policy att dessa arbetsätt bör tillämpas för att vara försäkrade om att barnet får stöd i att uttrycka sig (Shier, 2001:113).

I den tredje nivån där barns åsikter och synpunkter ska beaktas är det viktigt att ha i åtanke att det är denna nivå som organisationer och myndigheter godkännt i enlighet med FN:s barnkonvention artikel 12.1. Genom att ha barnets åsikter i beaktande innebär inte att beslutet ska tas utifrån barnets önskemål eller att den professionella ska göra som barnet vill. Däremot ska barnet bli informerat varför ett beslut togs om det inte blev som barnet i fråga ville. Även i denna nivå finns det olika steg. Öppningar i detta fall inträffar när den professionella är beredd att ha barnets åsikter i beaktande. När organisationen använder ett sätt som gör det möjligt att ta hänsyn till barns åsikter skapas möjligheter. Och sist men inte minst sker skyldigheter när en organisation har FN:s barnkonvention artikel 12.1 i sin policy, alltså att barnets åsikter ska mätas i förhållande till mognad och ålder (Shier, 2001:114).

I den fjärde nivån där barn ska involveras i beslutsfattande processer kan ses som övergången till aktiv delaktighet i fattandet av beslutet. I denna nivå blir barnet direkt delaktigt.

Barnkonventionen kräver exempelvis inte att barnet ska vara med i själva beslutsfattandet utan endast att deras åsikter skall tas hänsyn till när beslut ska fattas. Det finns många fördelar med att skapa delaktighet hos barnet då det visat sig öka barnets självkänsla, självförtroende och grunden till en demokratisk delaktighet. Öppningar på denna nivå sker när den professionella är villig att låta barnet vara med i beslutsfattandet. När en procedur etablerats som skapar möjlighet för att göra barn delaktiga i beslutsprocessen sker möjligheter. Sist men inte minst sker skyldigheter när organisationen infört i sin policy att barnet ska involveras i fattandet av beslut och på det sättet försöker övervinna hinder som kan finnas (Shier, 2001:114).

Den sista nivån där barn ska dela inflytande och ansvar över beslutsfattande är det inte så stor skillnad om man jämför med nivå fyra, utan det är mer en fråga om grad. För att uppnå nivå fem fullt ut krävs det att den vuxne är villig att dela sin makt. Detta innebär inte att man ska tvinga barnet till makt som denne inte är lämplig för. Öppningar på denna nivå sker när organisationen kan tänka sig dela makten med barnet. När det finns procedurer som möjliggör detta sker möjligheter. Skyldigheter skapas när det finns i organisationens policy att vuxna och barn ska dela på makten, i alla fall inom vissa områden (Shier, 2001:115-116).

6. Tidigare forskning

6.1 Utreddares bemötande och barns delaktighet

Maria Eriksson som är docent i sociologi har tillsammans med psykologen Elisabeth Näsman (2011) forskat kring barns delaktighet, där de har intervjuat barn om hur det är att prata med socialtjänstens personal i en familjerättslig tvist. De har utgått ifrån barnens utsagor och analyserat hur barn görs delaktiga, samt hur de själva ser på mötet med utredarna och deras egen delaktighet.

I barns egna beskrivningar om utredarnas sätt att integrera och samtala med barnen finns både positiv och negativ kritik (Eriksson och Näsman, 2011:38). Utifrån intervjuerna med barnen som forskarna haft visar det sig att innan utredarna börjat samtala om saker relevanta för utredningen verkar det som de försöker skapa en relation till barnen. Det har visat sig uppskattas av barn, och även att utredarna mött dem istället för en främmande miljö, på hemmaplan. Däremot var det många barn i informantgruppen som uttryckte negativ kritik i form av att socialsekreteraren känts ”sura”, ”kalla” och tråkiga. Röstläget och kroppsspråket påverkar mycket vilken uppfattning barn har om utredarna och även hur de känner sig när de

lämnar ett möte. Ett exempel på det är i ett fall då en informant menade att socialsekreteraren nästan bara fokuserat på dennes pappa. Vilket ur en professionell roll kan förstås då tvisten handlade om umgänge med pappan, kritiken blir dock då att informanten eller i det här fallet barnet, kanske inte blivit tillräckligt informerad för att förstå varför samtalen lagts upp som det gjorts. Det finns även kritik mot hur samtalen lagts upp i form av organisation. Forskarna ställde frågor kring hur det fungerat när plats och tid bestämts för möte, och då visade det sig att några ansåg att det inte fanns möjlighet att kunna invända sig om det varit aktuellt. En annan fick istället själv möjlighet att kunna bestämma tid vilket visade sig vara uppskattat (Eriksson och Näsman, 2011:40).

Förskola och skola kan uppfattas som en frizon för vissa barn som har det svårt hemma. Antingen kan platsen i sig kännas trygg eller så kan det vara för att det finns vuxna som fått stor betydelse för dessa barn. Och utifrån studien har det visat sig att många barn upplever det som obehagligt när utredarna inkräktar i skolans värld och att skolan då inte längre känns fredad längre. Detta är ett problem som inte uppmärksammas och vi vet mycket lite om vad sådant intrång kan innebära för barn som är utsatta. En annan kritik som kom upp var om hur barn uppfattat tystnadsplikten, ett löfte som sagts men sedan barnet känt ha brutits.

Dessa beskrivningar som barnen gett kan placeras i två olika kontinuum. Det ena handlar om hur utredaren genom egna handlingar försöker öka graden av barnets delaktighet och det andra handlar uteslutande om barnets delaktighet. Det andra kan ses som ett beskyddande arbetsätt där de utifrån sina egna tolkningar bestämmer vad som är bäst för barnet eller att utredaren menar att det blir en börda för barn att själva behöva ta ställning (Eriksson och Näsman, 2011:42–44). Barnen som forskarna intervjuat har haft väldigt skilda handlingsutrymmen. Deltagande och öppen insyn är grundläggande för att skapa delaktighet.

6.2 Barns rättigheter

Barns rättigheter är något som det pågår en väldigt intensiv diskussion kring och den finns i många olika områden. Att ta hand om barns rättigheter kan ses som en självklarhet, men i många fall vet man inte riktigt vad barns rättigheter innebär. Ur rättsfilosofiska idéer finns det tankar om att barn ska ha samma människovärde som vuxna, alltså att barn ska behandlas som självständiga individer. Att behandla barn som fullständiga människor står i motsättning till att barn ska ses som skyddsvärda objekt. Eftersom barn har ett begränsat rättsligt handlingsutrymme behöver de vuxnas skydd i såväl ekonomiska och personliga hänseenden.

Föräldrarna brukar vanligtvis vara de som företräder barnet men i vissa fall kan de ha olika åsikter om vissa saker och kan då behöva företrädas av någon annan vuxen. Även om barnet är kapabelt till att uttrycka sin egen vilja är denne ändå beroende av en vuxen. Barns rättigheter ska tas i beaktande i form av deras egen vilja och önskan i frågor som rör barnet själv. Men det detta sagt betyder det inte att barnen får bestämma själva vad som är bäst för dem. Det är vuxna som bestämmer vad som är bäst. Att barn själva har rättigheter i relation till sina föräldrar tydliggörs då det börjar skapas en mer samhällelig struktur där familjen inte ses som en gemensamhetsstruktur. Alltså en struktur där relationerna bygger på samspel mellan olika oberoende parter (Andersson, 1996:65–68).

Principen om barnets bästa som finns i barnkonventionen kan ses som en synonym till barnets rätt, som tidigare nämnts hänsyn till barnets intressen kring insatser och beslut som omfattar dem. När det gäller beslut som rör relationer mellan förälder och barn anses det bästa för barnet vara när föräldrarna kommer överens. Det finns motsättningar kring om man ska ha hänsyn till barnets vilja eller föräldrarnas vilja. Därför att det viktigt för att kunna uppnå barnens rätt att ge dem möjligheter att själva komma till tals (Hollander, 1996:74).

6.3 Barnperspektiv i den sociala barnvården

Bodil Rasmusson (2008) gjorde en studie på barnperspektivet i den sociala barnvården, där hon intervjuade socialsekreterare och före detta familjehemsbarn och tittade även på utredningar inom socialtjänsten för att undersöka barnperspektivet och barns delaktighet där (Rasmusson, 2006:82).

Rasmusson skriver att det är viktigt för socialsekreterarna att kunna skapa en bra relation till föräldrarna för att möjliggöra att barnen blir positivt inställda till utredningen och att delta i den. Det är även viktigt att kunna särskilja på barnens och föräldrarnas perspektiv och behov för att lättare kunna ta hänsyn till barnperspektivet och att lyssna till barnen och beakta deras åsikter (Rasmusson, 2006:79).

Rasmusson menar att barnperspektivet, barns inflytande och delaktighet ligger nära varandra. Hon pekar på socialsekreterarnas viktiga roll i arbetet att göra barnen delaktiga och att Barns Behov I Centrum (BBIC) och dess uppföljning med utvärderingsmöten är ett viktigt verktyg för dem för att kunna göra barnen mer delaktiga, i både barnvårdsutredningar och vid placering i familjehem. Rasmusson menar att socialsekreterarnas har ett stort ansvar på sig, med avvägningar på barns delaktighet mot deras bästa, som socialsekreterarna som vuxna i

den situationen måste bedöma. De måste kunna avgöra när barns delaktighet går emot deras bästa och de måste kunna lyssna till dem och respektera deras åsikter om de beslut som fattas. Barnen måste också involveras i besluten för att få bästa möjliga resultat, sker det för mycket emot barnets vilja kan det istället få motsatt effekt. Barn måste få förstå varför ett beslut tas och inte bara att det tas. Barn som är föremål för utredning kan ofta uppleva maktlöshet inför sin situation, både den situation i hemmet eller i skolan som lett till en utredning, och inför situationen på socialkontoret. Då är det viktigt att socialsekreterarna är där och ger stöd för att möjliggöra för barnens delaktighet (Rasmusson, 2006:99).

Rasmusson menar att i BBIC finns det ett helhetsperspektiv kring barns behov som innefattar föräldraförmåga, miljöfaktorer och familjers integration i närsamhället som alla utgör en grund för människors möjligheter till delaktighet i samhällslivet. BBIC kan alltså fungera som ett verktyg för att beakta barns och föräldrars integration i samhället, vilket är en viktig aspekt av delaktighet (Rasmusson, 2006:80).

När Rasmusson intervjuade före detta familjehemsbarn om hur deras delaktighet såg ut fann hon inget entydigt svar. Det hade varken blivit bättre eller sämre med barns delaktighet i och med BBIC enligt barnen själva. Det som spelade roll var dock relationen mellan klient och socialsekreterare. Var det en trygg och tillitsfull relation mellan barnet och socialsekreteraren så fanns det en grund för att kunna öka barns delaktighet. Likaså ökade föräldrarnas delaktighet om det fanns en god relation till socialsekreteraren och fanns denna goda relation förälder och socialsekreterare emellan så fanns det också goda chanser att föräldern påverkade barnet till att få en positiv relation till socialsekreteraren (Rasmusson, 2006:93).

I sin studie refererar Rasmusson till Robbie Gilligan (2002) som anger olika skäl till varför barn i familjehem ska lyssnas på och få sina röster beaktade;

- Pragmatiska skäl: om barn blir lyssnade på och får sina synpunkter genuint beaktade blir planer bättre och mera hållbara.
- Terapeutiska skäl: om barn involveras i att påverka sitt eget öde underlättar det deras återhämtning från svårigheter, ökar självkänslan och den egna kompetensen.
- Etiska skäl: delaktighet reducerar maktobalansen mellan barn och vuxna och negativa följder därav.
- Filosofiska skäl: om man värdesätter barns välfärd och intressen måste man också värdesätta deras synpunkter och röst (Rasmusson, 2006:102).

Rasmusson intervjuade också socialsekreterare som överlag var nöjda med BBIC som ett verktyg för att göra barn mer involverade och delaktiga och att BBIC- formulären har påverkat deras sätt att tänka och att de kan upptäcka nya saker och komma närmare sina klienter med barnsamtalen som är obligatoriska i BBIC. Däremot tyckte de att BBIC behöver utvecklas mer då formulären är väldigt tidsödande och tar tid att fylla i och därmed tar tid från klienten (Rasmusson, 2006:102).

7. Resultat

I detta kapitel kommer vi att gå in på resultatet från våra intervjuer som vi har haft. En av de sex socialsekreterare vi intervjuade arbetade som familjehemssekreterare. Vi väljer att presentera dem med fingerade förnamn (se bilaga 3).

7.1 BBIC som arbetsverktyg

Överlag anser Fia att BBIC som arbetsverktyg är bra men att ”man behöver nog jobba på och förbättra dokumenten för att göra det lättare för alla inblandade”. Det Fia säger är bra med BBIC är att triangeln är bra att visa upp vid möten så att alla inblandade ser att det är fokus på barnet och inte på föräldrarna och att utredningen blir mer tydlig med alla olika områden. Fia anser att det är dåligt är att det kan vara krångligt för barn och föräldrar att förstå dokumenten och att det tar tid att fylla i alla formulär. De områden Fia alltid har med är hälsa, känslomässig utveckling och skola.

Anna säger att hon anser att BBIC är ett bra arbetsverktyg för att det ger en bra helhetsbild av barnet och barnet ges möjlighet att komma till tals om de olika områdena och detta ökar delaktigheten. Däremot anser Anna att dokumenten är väldigt omfattande och krångliga för barnen att förstå, en viktig del i att få barn delaktiga är att ”de kan förstå utredningen och att de kan komma med synpunkter på den”, säger Anna. Hon säger även att den omfattande dokumentationen tar tid från mötena med barnen. De områden Anna alltid har med är hälsa, känslomässig utveckling, utbildning och familj och sociala relationer.

Det Nina anser är det bästa med BBIC är att det har blivit fokus på utredningen och att det har blivit tydligare hur de ska gå till och vad det ska ligga fokus på. ”Utredningarna blir mer omfattande och noggranna” säger Nina men samtidigt tycker hon att det kan bli svårt för de

som ska utredas att förstå och ta till sig utredningen. Nina anser att de som arbetar med BBIC behöver mer resurser och tid på sig för att göra utredningen bra men detta följde inte med i implementeringen av BBIC säger hon. De områden i triangeln som Nina alltid har med är familj och sociala relationer, hälsa, känslomässig och beteendemässig utveckling och skola.

Sofia säger ”framförallt att uppföljningarna har blivit mycket, mycket mer strukturerade, tydliga och ordentligare” sedan implementeringen av BBIC. Däremot anser hon det har börjat gå överstyr och menar att det tar bort fokuset från det sociala arbetet och att det håller på att skapas en yrkeskår av handläggare och inte socialarbetare. Hon menar att dokumentationskraven som finns i BBIC är för invecklade. ”Om det används så stelbent som det inbjudet till, då står det i vägen för relationskapandet”. Sofia berättar att hon hört nya handläggare som kommer och lägger papprena på bordet och läser innantill och hon ger kritik emot detta då hon inte anser det vara socialt arbete.

Kristin anser att barnets delaktighet är det viktigaste i utredningarna. Hon tror dock inte att det är tack vare BBIC som delaktigheten ökat, utan menar att det bara blivit mer uppstyrt. Kristin tror områdena har blivit mer konkretiserade och att man på så sätt kan ställa frågor utifrån mer specifika områden som man behöver beröra i utredningen. Hon poängterar ofta att BBIC endast är till som stöd och att det är utifrån dessa förutsättningar hon arbetar. Hon tycker BBIC mer ska ”finnas som tips, eller stöddokument” och säger att hon tror tvånget att använda modellen blir en stressfaktor. De områden Kristin alltid har med är skola, familj och sociala relationer och känslomässig och beteendemässig utveckling.

Ulla ger intrycket av att vara ganska skeptiskt mot BBIC som arbetsmodell och menar att det är tidskrävande och lite ”för strikt”. Det enda hon kan tycka är positivt med modellen är att kartläggningen kring barnets livssituation syns tydlig. Hon säger själv att hon inte brukar ”följa modellen till punkt och pricka” men att den är bra för att kunna visa familjer hur man arbetar kring utredningarna. Ulla tycker inte själva arbetssättet när man samtalar med barnen har förändrats så mycket, dock känner hon att all dokumentation tar onödig tid och hon menar på att hon ”säkert hunnit samtala med flera barn och, hm, deras familjer”. Hon påpekar också att hon tror BBIC mest fungerar som ”ett spel för gallerierna”. De områden Ulla alltid har med är skola, familj och social nätverk och hälsa.

7.2 Familj och nätverk

Fia anser att det är föräldrarna är viktiga i en utredning men att barnet kommer främst. Efter en placering är det viktigt att barnen får ha kontakt med sina föräldrar men vill inte barnet ha kontakt med sina föräldrar stöttar socialtjänsten dem i det ändå upp i domstol. Samma sak gäller vid misstanke om vanvård eller misshandel, då är det barnet som ska lyssnas på främst. I de fall där det är fysisk misshandel kan det ofta vara ganska lätt att backa upp barnets berättelser med läkarjournaler men i de fall där det handlar om psykisk misshandel är det svårare och Fia tycker att de oftast inte kan hjälpa de barnen förrän det är för sent och barnen är så pass ”trasiga” och skadade av sin uppväxt och hon tycker att ”det är tragiskt att det ska behöva gå så långt”.

”Vi måste alltid undersöka möjligheten med nätverk, det gör vi alltid först.” I en utredning där det är aktuellt med placeringar utanför hemmet säger Anna att de alltid undersöker nätverken omkring barnet först, för att se om barnet kan placeras hos släkt som står barnet nära och där de känner sig trygga. Barnen kan även själv vara med och komma med synpunkter om vilka de vill bli placerade hos. Socialtjänsten undersöker alla noga innan placeringen men Anna säger att om barnet absolut vägrar att bo hos en specifik släkting och att det beror på den släktingen lyssnar Anna alltid på barnen i första hand. Är det aktuellt med en placering har de även nätverksmöten med barnet för att se var de helst vill bli placerade och där får barnet komma med synpunkter och säga sin åsikt om placeringen.

Nina tycker inte att det har blivit mer fokus på nätverket kring barnet med BBIC, hon anser att det fanns där innan. Däremot tycker hon det är viktigt att barnen själva får komma med synpunkter på vilka som ska tillfrågas, ”att de själva får komma med förslag på personer som dom vill att vi ska intervjua”. Detta tycker Nina har förbättrats i och med BBIC och det har också blivit tydligare i utredningarna.

Sofia berättar för oss att familjehemsföräldrar utreds väldigt noggrant. De har även rätt att få handledning och stöd. Hon menar även att det är viktigt att familjehemmen fungerar bra med det enskilda barnet som ska placeras så att de ska fungera som en vanlig familj. Sofia berättar att i de fall där det är mycket konflikter kring det omplacerade barnet kan det vara svårt för denne att känna förtroende för socialtjänsten. För barnet kan lätt uppfattade det som att det är i detta fall Sofia ”som har gjort liksom mamma och pappa illa”. Sofia betonar att hon arbetar

med uppföljningar och tycker det är väldigt stort fokus på uppföljningsmöten med hela familjen. Hon menar att detta är väldigt svårt då detta endast är genomförbart i vissa undantagsfall eftersom barnen ofta är på ett ställe och föräldrarna på ett annat ställe, om de ens finns.

Kristin nämner ofta att det mesta som de gör sker genom frivillighet och att det är en liten del som handlar om tvång. När vi frågar hur de gör vid placeringar så berättar hon att de ofta försöker placera ungdomen hos någon släkting. Kristin berättar att det även här är viktigt att vara överens med ungdomen, att ”i allra högsta grad ha ungdomen med sig. Det går inte att tvångsplacera en ungdom i Arvidsjaur om de vill bo i Orminge, för de rymmer”.

Ulla berättar att ofta när det gäller små barn har föräldrarna mer att säga till om. Ulla berättar därför att ”kontakt med andra myndigheter såsom dagis och skola viktigt”, för att kunna bilda ett helhetsperspektiv. Just när de gäller placeringar berättar Ulla att det är svårt att få tag i en fosterfamilj och därför brukar de ofta först och främst se om det finns möjlighet att placera barnet hos en släkting.

7.3 Barns delaktighet

Fia tycker att fokuset på barnet i utredningen är bra på hennes arbetsplats och att barnen överlag har delaktighet i utredningarna. Med de barn som har åldern inne så förs det alltid barnsamtal och det går inte att göra en bra utredning utan att ha med barnens åsikter och röster och Fia tycker att barnsamtalens betydelse har ökat i och med Barns Behov I Centrum (BBIC). Fia vill gärna ha så många barnsamtal som det går med de barn som har åldern inne och säger ”att det finns inga utredningar där vi inte har barnsamtal”. Fia menar att det är viktigt att få med barnens alla synpunkter på hur det är på delar i deras liv och det tycker Fia att BBIC med sina områden i triangeln hjälper till med. Barnen ska också bli kontinuerligt informerade om vad som händer under hela processens gång enligt Fia, att bli informerad och få allt förklarad för sig ökar delaktigheten menar hon.

Anna tycker överlag att barnens delaktighet är stor i utredningarna och det är ett måste att få med barnens synpunkter och åsikter så långt det är möjligt. Redan från början strävar de efter att få med barnets synpunkter om det finns möjlighet till det för att så fort som möjligt få en bild av läget. ”Det är klart att en utredning påverkas av vad barnet tycker och tänker”, säger

Anna och menar att det är barnet som utreds och fokus ska ligga på barnet och dess tankar och synpunkter men det är naturligtvis viktigt att alla i utredningen får komma till tals för att få en helhetsbild av barnet och dess problematik. Vill barnen inte delta så respekterar Anna och hennes kolleger det, men det blir ingen bra bedömning menar Anna, då hon måste inhämta information från andra personer i barnets nätverk och barnets egna synpunkter inte kommer fram.

Nina tycker inte att BBIC överlag har påverkat barnens delaktighet så mycket då hon arbetar med äldre barn och de har alltid haft möjligheter till större delaktighet än vad små barn har haft. Däremot kan hon se en förändring för de mindre barnen då man med BBIC har infört obligatoriska barnsamtal för att få med deras åsikter och synpunkter. Med BBIC har utredningarna blivit mer omfattande och det ställs större krav på utredningarna och då kommer det in mer samtal med barnen och där kan Nina se en ökning av delaktigheten för barn i de lägre åldrarna. Att kunna visa upp triangeln under samtalen är ett sätt att visa hur de arbetar och vad utredningen går ut på och på detta sätt ökar delaktigheten men detta menar Nina har ”mest varit till hjälp för föräldrarna”.

När Sofia diskuterar kring barns delaktighet börjar hon med att uttrycka att ”barnfokuset har ju stärkts överhuvudtaget med BBIC det är ju barnet i centrum”. Däremot tror hon att BBIC kan ha en negativ inverkan i hennes arbete med uppföljningarna. Hon berättar bland annat om ett dokument som finns i BBIC som kallas genomförandeplan, där mål ska sättas upp för barn som lever hos fosterfamiljer. Sofia berättar att det är väldigt styrt hur man arbetar med BBIC och ibland som i detta fall är det kanske inte så bra att göra barnet delaktigt, och hon betonar att utan en relation till barnet kan vad som helst döljas då det skapas en solidaritet gentemot vårdnadshavarna.

Kristin berättar att det är för barnet en utredning skapas och hon kan inte tänka sig att barn förut inte varit delaktiga i utredningarna. ”På grund utav det ena eller det andra liksom och då är det ju givet att de är huvudpersoner”. Kristin berättar även att de har frivilliga placeringar och att det då handlar mycket om frivillighet. ”Man kan aldrig få igenom en tvångsplacering om man inte har försökt på frivillig väg först”. Kristin berättar att varje situation är väldigt individuell beroende på vilken ungdom man möter, vilken problematik och hur ofta man

träffar denne. För att få ungdomen delaktig försöker de anpassa situationen i form av att ha möten i hemmiljön, vid en fika eller andra platser.

Ulla berättar att det kan vara svårt ibland att få barn delaktiga, framför allt de mindre barnen. Detta för att de ofta brukar vara ganska tystlåtna och det kan vara tidskrävande att skapa en relation som hon tror är grunden för att få barnen att våga öppna upp sig och på så sätt vara delaktiga. Ulla anser att det är viktigt att barnen är delaktiga och ger kritik till sin arbetsplats då hon tycker tiden är för knapp. Hon tror att införskaffandet av BBIC gjort att även de mindre barnen får komma till tals mer. Hon berättar bland annat om ”nallekorterna” som är små kort med nallar på som visar olika känslor och så får barnet visa hur det mår, både för stunden och vid olika situationer. Hon tror dock det sker mer samarbete med föräldrarna när det gäller de mindre barnen eftersom de inte kan uttrycka sig på samma sätt som vuxna.

7.4 Barns inflytande

Om barnen har inflytande och får komma med egna synpunkter beror på vad anmälan gäller enligt Fia. Är det en grov anmälning som leder till ett Lagen om vård av unga (LVU) är både inflytandet och kanske även delaktigheten starkt begränsat. Där går barnets bästa före delaktighet. När det gäller andra insatser som kontaktperson, kontaktfamilj eller insatser i hemmet är det viktigt att barnen får komma med synpunkter och vara med i hela processen. Det går ju inte heller att sätta ett barn i en kontaktfamilj om det är enligt Socialtjänstlagen (SoL) om det absolut inte vill. ”Sedan kan också barnet komma med synpunkter på sina insatser eller placering i efterhand”, säger Fia och berättar om ett fall hon hade med en sexårig pojke. I det fallet hade pojken kontaktfamilj som det fungerade bra i, men som tyckte efter ett tag att han var färdig med kontaktfamiljen och inte ville åka dit mer fast föräldrarna tyckte att han skulle det. Han fick som han ville och åkte inte till kontaktfamiljen på ett tag och efter ett tid återupptogs insatsen igen på pojkens begäran.

Anna tycker att barnen har en del inflytande i utredningen, men det beror på vad utredningen gäller. Är det insatser som är utifrån SoL då har barnet större inflytande över de insatser som kan sättas in och Anna lyssnar alltid till vad barnet vill. Man kan aldrig tvinga ett barn till en åtgärd om det inte är LVU och i Annas fall med äldre barn menar hon att de har större inflytande då de många gånger kan tala för sig själva och att de har större insikt än vad yngre barn kan ha. I uppföljningar av placeringar sitter alltid Anna och resonerar med de barn som

vill byta familjehem eller de som inte är nöjda med placeringen, för att försöka se vad det beror på att barnet inte vill stanna kvar där. ”Ibland går vi barnet tillmötes för att det är uppenbart att det barnet säger är sant”, säger Anna men menar också att det kan lika gärna vara tvärtom, att det inte stämmer men Anna lyssnar alltid på barnet i första hand.

Nina anser att barnens inflytande i utredningarna är ganska bra när det gäller SoL. Är barnet placerat och socialtjänsten anser att det kan vara bra för barnet och föräldrarna att barnet får komma hem varannan helg ”så kan vi ju fortfarande inte tvinga dem att åka hem till föräldrarna om de inte vill”. Samma sak gäller om barnet inte vill placeras hos en viss släkting säger Nina, vi kan köra hem barnet till släktingen men barnet sticker så fort vi har åkt därifrån. Nina säger att de aldrig kan tvinga ett barn till någonting i ett ärende som utreds enligt SoL.

Sofia samtalar med barnen med ganska jämna mellanrum för att se hur det går. Hon tycker barnens delaktighet och inflytande är väldigt viktigt och att barnen känner en förtroende för socialtjänsten. Hon menar att det inte spelar någon som helst roll hur mycket papper hon har med sig om de inte har haft tid och lära känna varandra. ”Att de känner att det här är inte bara socialtjänsten utan det här är faktiskt personer som är intresserade av att jag ska ha det bra. Och som lyssnar och har svar och bryr sig”. Sofia berättar att hon alltid försöker sätta barnet i fokus, men att hon har jobbat med detta så länge och även fast det i hennes papper står att hon exempelvis ska ha med sig genomförandeplanen till hembesöken så händer det ofta att hon struntar i det och fyller i dessa på kontoret istället. Detta i syfte för att få en så bra relation som möjligt till barnet. Sofia berättar att hon ska rapportera hur vården förlöper, och för att kunna göra detta menar hon att barnets inflytande är viktigt.

Kristin förklarar att de på hennes enhet tar hänsyn till barnens åsikter men att det samtidigt är socialekreterarna som gör bedömningen vad som är rimligt och vad som inte är rimligt. Sen om det är föräldrarna som inte sköter sig så är det ändå utifrån deras bedömning hur illa ställt det är, och vilka insatser som ska tillämpas. Kristin berättar även att hon inte tror att ”många ungdomar bara vill att allt ska gå åt helvete, utan det är ju något som gör att det går åt helvete för dem och det är det som vi måste hitta”. Hon säger att många ungdomar brukar gå med på att till exempel gå till Mini Maria för att ta prover och att de känner sig väldigt duktiga när de gör det. Hon tror alla människor har en drift och framför allt ungdomar och menar att de är

vår professionalitet att försöka få dem på rätt spår igen. Fram tills tvång sker ”är det 99 % familjen som bestämmer, ungdomen och föräldrarna” och hon menar att det är väldigt svårt att tvinga någon till något, även om de skulle ske genom tvångslagstiftning.

Ulla tror inflytandet ser väldigt olika ut beroende på barnets ålder och mognad. Hon tycker det är viktigt att barnet få möjlighet att vara delaktig i utredningen i den mån den kan, men när det gäller inflytande tror hon inte barnen har det. Ulla arbetar med mindre barn och hon berättar att det är svårt att ge barnen ett stort inflytande. Hon anser att det är hon själv som professionell gör en bedömning i varje enskilt fall om barnet ska få ha ett inflytande. Hon berättar att det ofta kan vara komplexa fall och menar att barnet kanske inte vet vad som är bäst egentligen.

7.5 Socialsekreterarens roll

Fia berättar att hon kan vara med ganska länge efter en placering, upp till ett år ibland. Hon tycker det är viktigt att vara med barnet ett tag då det är hon som har skapat en relation till barnet och barnet litar på henne och känner sig trygg kring henne. Då kan delaktigheten öka när barnet har en bra relation till socialsekreteraren och socialsekreteraren fyller fortfarande en funktion hos barnet. ”Sedan”, säger Fia, ”kan man lämna över till familjehemssekreteraren och låta barnet få en bra relation till denne och till familjehemsföräldrarna.”

Anna tycker att en utredning blir som en förändringsprocess för barnet. ”Att göra en utredning förändrar människor, det ser man.” Anna strävar alltid efter att göra de barn och ungdomar hon utreder så delaktiga som möjligt i processen, de får komma med synpunkter under hela utredningens gång. Anna bidrar till att skapa en helhetsbild av barnet då hon drar i alla trådar och inhämtar information om ungdomen från skola och andra i barnets nätverk, då får barnet se hur andra upplever denne och kan få nya perspektiv.

Nina tycker det är viktigt att betona för de barn och ungdomar som hon jobbar med att de ska göra utredningen tillsammans, att barnen är med i utredningen och att de påverkar utredningen. Att de får veta vad utredningen går ut på och att de själv har något att säga till om under utredningens gång. Det är också tydligt i Barns Behov I Centrum (BBIC)-utredningar att det är barnens röster och åsikter som kommer fram, hon säger att ”det står

tydligt i formulären vilka som sagt vad". Socialsekreteraren ska tydligt kunna redovisa barnets röst i dokumentationen.

Sofia tycker att socialsekreteraren har en väldigt betydande och viktig roll i barnavårdsutredningar. Det är socialsekreteraren som formar hela mötet utifrån vad denne tycker är relevant, och för att lyckas med det menar Sofie att det inte räcker att bara utgå från olika formulär utan att det också finns en vilja att förändra och hjälpa barnet.

Kristin som arbetar med ungdomar tror att socialsekreterarens kunskaper vägs tyngre i ärenden med de äldre barnen, då dessa vanligtvis har starkare åsikter om saker och ting. "Det är socialsekreteraren som för konversationen och på något sätt ska försöka motivera den här ungdomen". Och hon säger även att när man arbetar med BBIC är det viktigt "att man kan välja själv vad som är relevant i just den utredningen" och menar då att det är upp till socialsekreteraren hur utredningen formas. Hon anser även att ansvaret att göra den unge delaktigt i utredningen ligger hos den enskilde socialsekreteraren.

Ulla som arbetar med små barn anser att socialsekreterarens personliga egenskaper är viktiga i arbetet med barnavårdsutredningar. "Personlig lämplighet är otroligt viktig för att kunna få till en bra utredning". Då det är socialsekreteraren som har kontakt med barn, föräldrar, skolor och andra myndigheter samt representerar en myndighet så tror hon viljan hos en socialsekreterare är ett måste. Hon drar paralleller till att man som människa måste trivas med sitt yrke och just när det gäller barnavårdsutredningar hamnar man ofta i komplexa situationer och då är det nästan ett måste att man är stark nog att klara av detta.

7.6 Etiska dilemman

Ett etiskt dilemma kan vara om barnet berättar saker som kan innebära fara för barnet om det kommer fram till föräldrarna. Fia säger att det "alltid är en avvägning som får göras om vissa delar av utredningen ska sekretessbeläggas så länge, tills utredningen är klar". Oftast handlar det om fall där barnet då omhändertas på grund av omständigheter i hemmet som misshandel eller övergrepp. Fia menar att det inte direkt går att se några negativa effekter av att göra barn delaktiga men att det är viktigt att förklara så att de förstår och att inte lova för mycket. Det skulle vara värre att utesluta dem ur utredningen och tro att de som professionella vet vad barnen tänker och tycker för det gör socialsekreterarna inte, menar Fia.

Nina anser att det kan bli svårt i en utredning där det är misstanke om vanvård eller misshandel att barnet då ska behöva berätta om det de har varit med om. ”Jag kan ju inte pressa en ungdom till att berätta om vad de har varit med om hemma”, säger Nina men samtidigt menar hon att deras perspektiv på vad som har hänt är viktigt i en utredning och då gäller det att veta hur man ska prata med dem utan att lägga press på dem.

Sofia anser att det ibland kan vara svårt att komma överens med främst ungdomar om vad som anses vara deras bästa. Men hon poängterar i dessa fall att hon som professionell står för vuxenperspektivet och de bedömningar som gjorts för att kunna avgöra vad som är bäst. Sofia säger att hon tycker det kan vara svårt att kommunicera med små barn då de oftast har ett helt annat perspektiv på det som händer. Hon menar också att problem skapas när det är byråkrater och handläggare som utformar arbetssättet de arbetar efter. ”De vet inte vad det innebär att vara placerad, de vet inte vad det innebär att vara familjehem, eller förälder till ett placerat barn”. Hon tar upp att det i BBIC står att barn ska ha rätt att neka rätten till att delta men att denna rättighet förbises i uppföljningen och främst när genomförandeplanen skall genomföras.

Kristin berättar att det accepterar barnets vilja till att inte delta. Hon menar det är barnet själv som väljer om de vill sitta tyst eller ens komma på möte. Hon påpekar att det är då utifrån detta man får ta ställning och att det inte har så mycket med BBIC att göra. Utan det är något som har med själva utredningen att göra överlag, och att hon hela tiden ”försöker få till en allians med ungdomen”. Kristin berättar också att de väldigt ofta händer att ungdomen sitter helt tyst under flera möten och hon tror främst detta beror på den negativa klang som socialtjänsten har fått, främst från media. En annan sak som Kristin inte gillar så mycket är att de inte jobbar kurativt, då allt som ungdomen säger har föräldrarna rätt att få ta del om.

Ulla tror inte det egentligen finns så mycket negativt med att göra barnet delaktigt. Det enda är att det är tidskrävande för socialarbetaren. Hon lägger dock stor vikt vid att utredningen ”faktiskt görs för barnets skull, för att barnet ska ha det bra” och ser inte några nackdelar ur barnets synvinkel. Det enda som Ulla säger kan vara negativt är att barnet ofta tycker det är svårt att behöva berätta om hur de har det hemma, och hon betonar då hur viktigt det är att vara lyhörd och inte pressa barnet.

8. Analys

Vi ska i detta kapitel analysera det resultat vi samlat in under våra intervjuer med sex socialsekreterare. De teorier vi kommer att använda till analysen är Bronfenbrenners utvecklingsekologi och Shiers delaktighetsmodell. Vi kommer även att dra paralleller till tidigare forskning.

8.1 BBIC som arbetsverktyg

Om vi ska se närmare på hur mesonivån i utvecklingsekologin kan översättas till Barns Behov I Centrum (BBIC)- utredningar kan vi analysera hur socialsekreterarna ser på barns och ungdomars delaktighet och hur de arbetar för att göra dem mer delaktiga (Rasmusson, Hyvönen & Mellberg, 2004:21). Överlag tycker de socialsekreterare vi intervjuat att BBIC är ett bra arbetsverktyg för att få en helhetsbild av barnens och ungdomarnas situation och anser att triangeln i BBIC är bra att kunna visa på mötena för att föräldrarna ska förstå att det är barnet eller ungdomen det är fokus på.

Att barnen och ungdomarna själva i så stor utsträckning som möjligt får uttala sig om de olika områdena i triangeln anser socialsekreterarna ökar barnen och ungdomarnas delaktighet, men de önskar också att de hade mer tid med sina klienter för att förklara mer ingående vad utredningen går ut på. BBIC som arbetsverktyg ger dem möjligheterna till det, med alla områden i triangeln som kan utredas och där klienterna själva kan få berätta hur de upplever dessa områden. Socialsekreterarna vi intervjuat önskar sig mer tid till detta då BBIC-utredningar är mer omfattande och det tar tid att utreda och det kan bli krångligare för klienterna själva att förstå dokumenten, annars blir det mest föräldrarna som får mest nytta av BBIC- triangeln när det kommer till förståelsen av utredningen. Rasmusson menade i sin studie att BBIC kan ge socialsekreterare ett verktyg för att kunna göra barn delaktiga (Rasmusson, 2006:99).

Vissa menar också att strukturen blivit tydligare i utredningen med BBIC men att det blir för mycket övertro på dokumentationen. Det höjs också kritiska röster då vissa inte anser att delaktigheten ökat med BBIC men med BBIC kan man också få en bättre helhetsbild av barnet och dess livssituation. Socialsekreterarna vi intervjuade tyckte att BBIC behövde utvecklas och att det tog tid från klienterna men att BBIC i övrigt var bra då socialsekreterarna menar att de kan komma sina klienter närmare då barnsamtalen som i och med BBIC blivit obligatoriska.

I Rasmussons studie där hon intervjuade socialsekreterare om vad de tyckte om BBIC som arbetsverktyg kom liknande synpunkter upp, som att det tog mycket tid samtidigt som det möjliggjorde för socialsekreterarna att få mer barnsamtal (Rasmusson, 2006:102).

Socialsekreterarna tar upp att barnsamtalen i en utredning är viktigt och att BBIC har hjälpt till att öka fokuset på dessa samtal och då kommer också barnen och ungdomarna i mer kontakt med socialsekreterarna och chanserna till en bra relation mellan klienter och socialsekreterare kan öka. Där kan man se det utifrån mesonivån i utvecklingsekologin att det är i barnsamtalen där barnen eller ungdomen interagerar med socialsekreteraren och det är där delaktigheten kan öka (Rasmusson, Hyvönen & Mellberg, 2004:21). Socialsekreteraren som besitter resurserna ökar barnets och ungdomens delaktighet genom att ha mer samtal med sina klienter och möjliggör för barnen och ungdomarna att få berätta om sina olika livsvärldar utifrån sina egna synpunkter och tankar. Vissa menar däremot att BBIC inte bidragit så mycket till att öka fokuset på samtalen och att tidsbristen ökat i och med BBIC. Där kan man se att socialsekreterarna inte besitter några resurser då tidsbristen på deras arbetsplats inte ger utrymme för mer barnsamtal som kan öka delaktigheten.

8.2 Familj och nätverk

Om vi ska undersöka mikronivån i Bronfenbrenners utvecklingsekologi närmare återfinns där de barn och ungdomar som utreds enligt BBIC och deras olika livsvärldar. Det viktigaste där är barnens och ungdomarnas egna upplevelser av sina livsvärldar (Bronfenbrenner, 1979:22). Eftersom det är socialsekreterare vi har intervjuat har vi inte fått med barnens och ungdomarnas egna röster men det vi kan analysera kring är hur socialsekreterarna kan ge röst åt dessa barn och ungdomar och hur de kan låta fokuset ligga på just barnens och ungdomarnas egna ord om sin livssituation. Socialsekreterarna berättar att det är vanligt att ungdomarna och barnen själva får komma med förslag på vilka som ska tillfrågas i en utredning och på så sätt kan delaktigheten öka då barnen och ungdomarna själva får bestämma över sin situation då de får vara med och bestämma vilka som ska vara med i utredningen. Här kan vi se att det är socialsekreterarna som har möjligheter att kunna öka barnens och ungdomarnas möjligheter genom att låta dem få komma till tals om deras egen situation och utifrån deras egen synvinkel.

I BBIC är det viktigt att se till nätverket kring barnet och ungdomen och se hur det påverkar dem. Rasmusson skriver i sin studie att detta kan bidra till en helhetssyn kring barnet och dess

situation som gagnar barnet (Rasmusson, 2006:80). Skolan är viktig och socialsekreterarna har nästan alltid med det området när de gör en utredning. Barnen och ungdomarna får komma med synpunkter kring sin situation i skolan och hur de själva tycker att det fungerar där och de blir informerade om att socialsekreterarna kommer att ta kontakt med skolan. Likaså är familj och vänner kring barnet och ungdomen viktigt och när socialsekreterarna ska utreda nätverket kring barnet och ungdomen så fokuserar de till största delen på barnet och ungdomens upplevelser av hur nätverket påverkar dem. Anna berättade att utredningen självklart påverkas av vad ungdomen tänker och tycker och att de lyssnar på dem när ungdomar ska placeras och absolut inte vill placeras hos en specifik släkting. Detta är viktigt då de flesta vi intervjuat säger att släktingar är det man tittar på i första hand när man placerar ett barn eller ungdom. Fia menar att det är alltid barnets utsaga som får gå först i en utredning där barnet och föräldern kommer med olika utsagor om vad som har hänt. Alla socialarbetare vi pratat med pekar på att samarbete med föräldrar är viktigt då barn och ungdomar inte kan ses som skilt från sina föräldrar då de är beroende av dem och föräldrarna som vårdnadshavare får bestämma över vad som ska ske med deras barn om det inte handlar om Lagen om vård av unga (LVU). Dock så kan man se i socialsekreterarnas utsagor att det är barnet som ska lyssnas på i första hand. Detta kan förstås i relation till Bronfenbrenners mikro- och mesonivå där barnens olika mikrovärldar har betydelse i sammanhanget och hur dessa olika mikrovärldar påverkar varandra på en mesonivå (Bronfenbrenner, 1979:22, 25). Föräldrars förutsättningar påverkar också barnens delaktighet. Socialsekreterarna menar att det är viktigt att få en bra relation till föräldrarna för att barnen ska vilja delta eller få delta för sina föräldrar. Här kan vi se att barnen påverkas på en mesonivå. Deras mikrovärld påverkas av föräldrarna och föräldrarnas förmåga att kunna skapa en god relation till socialsekreteraren som inte barnet kan påverka (Bronfenbrenner, 1979:25). Att föräldern inte vill ha kontakt med socialtjänsten kan bero på olika orsaker men det ligger utanför barnets påverkan. Det påverkar barnet då delaktigheten inte kan komma till då det inte finns någon kontakt med socialsekreteraren eller så vill barnet inte prata med socialsekreteraren på mötena för att föräldern sagt åt barnet att inte göra detta och kan därför inte komma med egna synpunkter och önskningsar.

8.3 Barns delaktighet

Rasmusson skriver i sin studie att det är just socialsekreterarna som har makten och medlen att göra barnen och ungdomarna delaktiga i utredningarna och att de har ett stort ansvar på sig

kunna skilja på barnens och ungdomars delaktighet och på deras bästa. De som professionella måste kunna avgöra barns och ungdomars bästa trots att det går emot vad ungdomen eller barnet själv vill. Det finns också olika skäl till att göra barn delaktiga i utredningar, dels finns det pragmatiska skäl; det är bra att göra barnen delaktiga för då blir planerna bättre och de håller. Dels så finns det filosofiska skäl; värdesätter man barns intressen och välfärd så måste man också värdesätta deras röster och åsikter (Rasmusson, 2006:99, 102).

De socialsekreterare som vi intervjuade menade att det är svårt att göra en bra utredning utan barnets eller ungdomens samtycke eller medverkan men menar samtidigt att om det handlar om LVU har de inget val, utan där var det barnens bästa som kom i första rummet. De socialsekreterare som arbetar med äldre barn och ungdomar menar att det är vanligare att ungdomar kanske vägrar att delta i en utredning eller att ta emot en insats om det är enligt Socialtjänstlagen (SoL) och de kan inte heller tvinga dem till det heller. Samtidigt menar de att det är viktigt att barnen och ungdomarna får delta i alla fall och i möjligaste mån få med både barnen och föräldrarna för att få bästa möjliga resultat. Socialsekreterarna tycker ofta att barnen får säga sina åsikter även om de inte alls överensstämmer med socialtjänstens eller vårdnadshavarnas. Utifrån mesonivån i utvecklingsekologin där det är de professionella som kan ge barnen och ungdomarna delaktighet så kan vi se utifrån socialsekreterarnas synpunkter att barnen och ungdomarna oftast komma till tals. Utifrån intervjuerna får vi veta att det finns möjligheter och utrymme för dem att ge barnen och ungdomarna chanser att få delta i utredningen (Rasmusson, Hyvönen & Mellberg, 2004:21).

Om vi ska se närmare på nivå ett och två i Shiers delaktighetsmodell är det grundläggande där att man ska lyssna till barnet och ungdomen (Shier, 2001:112-113). På den första nivån krävs det att barnet och ungdomen själv tar initiativ till att prata och på den andra nivån är det socialsekreteraren som hjälper barnet och ungdomen att få komma till tals. De socialsekreterare som utreder små barn hamnar nog mer i nivå två då de har olika arbetsmetoder för att få små barn att prata och få komma med sina synpunkter men även i äldre åldrar så kan det behövas stöd för att få ungdomarna att prata. Barnens och ungdomarnas delaktighet ökar när de får en utredning förklarad för sig och att de själva får komma till tals om de olika områdena i triangeln. Eriksson och Näsman tog upp att det är viktigt att barnen och ungdomarna får en utredning förklarad för sig för att de ska kunna känna sig delaktiga i det sociala arbetets gång. Att då kunna förklara med hjälp av triangeln i

BBIC vad det hela går ut på kan ge socialsekreterarna de verktyg som krävs för att kunna göra barnen delaktiga (Eriksson och Näsman, 2011:40).

Hollander tar upp att det finns motsättningar mellan att ta hänsyn till barnets vilja eller till föräldrarnas vilja (Hollander, 1996:74). Detta kan ställas mot Rasmussons hänvisning till det etiska skäl som finns att göra barn delaktiga, nämligen att kunna reducera maktobalansen mellan barn och vuxna (Rasmusson, 2006:102). De socialarbetare vi intervjuar menar att barnets röster ska komma före föräldrarna samtidigt som alla röster ska kunna komma med för att få till en så bra utredning som möjligt.

Om vi ska analysera utifrån den tredje nivån i delaktighetsmodellen så innebär den att socialsekreteraren ska ta barnets åsikter i beaktande. Det som är viktigt där att Sverige numera fört in FN:s barnkonvention artikel 12 om att barns åsikter alltid ska beaktas i socialtjänstlagen (Shier, 2001:114). Det betyder inte att socialsekreteraren ska ta beslut utifrån vad barnet eller ungdomen vill utan det är socialsekreteraren som professionell som ska bedöma deras bästa och ta beslut utifrån det. Alla socialsekreterare vi intervjuat menar att de lyssnar alltid på barnet och deras åsikter och synpunkter tas alltid med i utredningen och de barn och ungdomar som inte vill medverka i en utredning försöker de alltid med ett par gånger innan de går vidare med andra personer som kan ha information om barnet eller den unge. Det ska alltid redovisas vad barnet och ungdomen säger och om de inte vill vara med.

Om vi ska undersöka nivå fyra och fem i delaktighetsmodellen så handlar det där om att barnet och ungdomen blir delaktigt i själva beslutsprocessen och den sista nivån handlar om att den vuxne ska vara villig att dela ansvaret med den unge eller med barnet (Shier, 2001:114-116). Exemplet med den sexårige pojken som tyckte att han var färdig med sin kontaktfamilj och själv fick avgöra att han ville ta ett uppehåll är ett exempel på hur barn kan göras delaktiga i beslutsprocessen. De socialsekreterare som har äldre barn menar att de aldrig kan tvinga en ungdom till något de inte vill och att de måste därför ta deras åsikter i beaktande och låta dem vara delaktiga i beslutsprocessen för att ett beslut ska bli så bra som möjligt. De flesta socialsekreterare vi intervjuat menar att det inte alltid går att göra barn och ungdomar delaktiga, är det grova anmälningar så kan inte barnet stanna kvar hos föräldrar som missbrukar eller slår, trots att barnen själva vill. Inte heller kan det tas hänsyn till vad en ungdom vill som missbrukar eller har ett annat beteende som är skadligt för denne, men

socialsekreterarna pratar alltid med dem för att få deras synpunkter och försöka komma tillrätta med problemet innan det är aktuellt med Lagen om vård av unga (LVU).

8.4 Barns inflytande

Socialsekreterarna som vi har intervjuat tycker alla det är viktigt att barnen har inflytande i utredningarna. Ungdomar verkar generellt sett ha större inflytande än yngre barn och socialsekreterarna betonar att detta beror på ålder och mognad. Kristin och Nina tror främst det beror på att det är lättare att kommunicera med dessa barn. Ser man till den tredje nivån i Shiers delaktighetsmodell verkar socialarbetarna ta hänsyn till barnens åsikter i den mån det är möjligt och precis som det står i barnkonventionen artikel 12.1 att barnens åsikter skall mätas i förhållande till ålder (Shier, 2001:114). När det gäller svårare fall sker det ofta att barnet och socialsekreteraren inte är överens. Om barnet far illa i sin hemmiljö menar socialsekreterarna att det är viktigt att de i den beslutsfattande processen använder sin professionella kunskap och bestämmer vad som är bäst för barnet eller ungdomen. Några av socialsekreterarna anser att barnens inflytande kan se olika ut beroende på fallets storlek. De säger att man inte kan tvinga barn till något så länge det inte gäller fara för barnens liv och att det därför är viktigt att skapa en relation till barnen för att de ska vilja prata med socialsekreterarna.

Näsmans och Erikssons studie visar även den på att barnen vill ha ett visst inflytande. För att barnet ska våga och vilja prata så är relationsskapandet mellan socialsekreterarna och barnet en grund för att skapa ett inflytande hos barnet. I deras studie tar de även upp att vissa barn känner sig förbisedde när man exempelvis ska bestämma plats för ett möte (Eriksson och Näsmän, 2011:40). Några av de som vi har intervjuat förklarar att de försöker samtala på platser där barnet känner sig tryggt. Det kan ses som en viss typ av inflytande och en självklarhet då man aldrig skulle bestämma tid och plats med en vuxen person utan att fråga om personen i fråga vill. Barnkonventionen artikel 3 som handlar om barnets bästa och då vore det nästintill en omöjlighet att kartlägga detta om barnets egna synpunkter och åsikter får komma till tals.

Shiers (2001) delaktighetsmodell är en bra modell att använda sig av för att se hur socialsekreterarna kan tänkas arbeta för att skapa ett inflytande i utredningen. Av våra informanter framkommer det att inflytandet endast ses som en positiv egenskap och de flesta verkar generellt sätt vara nöjda med implementeringen av Barns Behov I Centrum (BBIC) i

just denna aspekt, då det blivit lättare att få en överblick över barnets nätverk. Alla de sex socialsekreterare vi intervjuade pratade de ofta om hur viktigt denna process är, främst ur barnets synvinkel. Bronfenbrenner menade att individers, i det här fallet barns, utveckling sker i en viss miljökontext och att det där finns en påverkan åt båda hållen. Bronfenbrenner förklarar i sin teori att barn ska ses ut sin helhet i form av dennes nätverk (Bronfenbrenner, 1979:27). Hela BBIC bygger i stora drag på nätverket. Informanterna verkar anse att BBIC har ett gott syfte men att det är svårt att uppnå detta syfte i praktiken. BBIC och Sveriges lagstiftning mer eller mindre kräver att barn ska få vara delaktiga och ha inflytande i de utredningarna som gäller de själva. Men för att kunna skapa detta inflytande menar några av de intervjuade att det krävs klarare riktlinjer hur detta ska eftersträvas. Utifrån Shiers delaktighetsmodell verkar det som att alla socialarbetare strävar efter att arbeta med steget möjliggörande i de olika nivåerna, alltså att möjliggöra inflytande för barnet, genom att till exempel utbilda sig, förutom i nivå fyra, i den beslutsfattande processen, då socialsekreterarna verkar använda sig av öppningar istället (Shier, 2001:111f). BBIC fokuserar mycket på barns åsikter men de socialsekreterare som vi har intervjuat menar att det självklart ska finnas ett barninflytande men att det kan vara svårt i den beslutsfattande processen då de hänvisar till att det i slutändan trots allt är de som är professionella, men att de i den mån det är möjligt försöker ha barns åsikter i åtanke vid beslutsfattandet.

8.5 Socialsekreterarens roll

I delaktighetsmodellen framkommer det klart och tydligt att mycket hänger på den enskilde socialsekreteraren för att skapa delaktigheten. Eftersom Sverige har valt att följa barnkonventionen att barn ska ha rätt att vara delaktiga i det som rör dem utifrån ålder och mognad är det ännu viktigare att dessa följs. I delaktighetsmodellen har socialsekreteraren en viktig roll då nivåerna som finns i denna modell bygger på olika typer av delaktighet som denne skapar hos barnet. I nivå ett så handlar det främst om inledningen, hur man öppnar upp och gör barnet delaktigt (Shier, 2001:112). Alla socialsekreterare vi intervjuat tycker det är viktigt att ända fram tills nivå fem där det handlar om att göra barnet delaktigt i den beslutsfattande processen. Utifrån det som informanterna berättat framkommer det att de oftast arbetar i steget möjliggörande på varje nivå. De flesta av de intervjuade tycker att socialsekreteraren har en viktig roll då det är denne som styr och formar utredningen. Som Kristin förklarade så är det viktigt att socialsekreteraren väljer ut de områden som denne anser vara relevant i just den utredning som existerar. Även Rasmusson skriver i sin forskning om

att det är socialsekreterarna som har medlen och kunskapen att göra barn delaktiga (Rasmusson, 2006:99). Alla socialsekreterare som vi har intervjuat berättar att det är viktigt att man gör utredning tillsammans med alla de inblandade för annars blir det svårt att föra den bra. Eftersom det tydligt står att BBIC- utredningar ska ha med barnens åsikter så menar vissa av informanterna att det då är upp till den enskilde socialsekreteraren att välja hur barnets åsikter ska komma till tals. Vissa av dem tror att i arbete med ungdomar så ställs högre krav på socialsekreterarens förmåga. Eftersom BBIC är en så bred arbetsmodell menar de att det är upp till den enskilde socialsekreteraren att ge barnet inflytande i utredningen.

Utifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori kan man säga att socialsekreteraren ser på barnet ur en mesonivå. Socialsekreteraren utreder hur barnets omgivning i form av skola, familj och lärare påverkar barnet (Bronfenbrenner, 1979:25). I detta perspektiv hamnar socialsekreteraren på en högre nivå över barnet och det är här dilemmat finns, för antingen väljer socialsekreteraren att göra barnet delaktigt i utredningen för att få en helhetsbild av hur barnet tycker det är, eller så väljer socialsekreteraren att inte ta hänsyn till barnet och utreder utifrån sitt eget perspektiv. Som våra informanter berättar måste socialarbetaren vara skicklig och kunna välja ut det som är mest relevant ur BBIC- modellen.

Sofia gav kritik mot att hon ansåg att socialarbetaryrket håller på att förvandlas till ett handläggaryrke. Här går att tillämpa Bronfenbrenners makronivå då det är politikerna som styr hur arbetet ska läggas upp för socialsekreterarna samt så bestämmer de vilka resurser som ska finnas (Bronfenbrenner, 1979:26). Intrycket från våra informanter är att allt kring BBIC - utredningarna tar mycket tid och skulle det finnas mer resurser och tid så skulle utredningarna förmodligen blir mycket bättre.

8.6 Etiska dilemman

I den sociala barnvården kan det uppstå flera olika dilemman. Ett dilemma kan vara att barnet berättar något som kan vara en fara för barnet om föräldrarna får veta det eller att man som socialsekreterare inte ska pressa ett barn för mycket. Eftersom det ska genomföras en kartläggning över hela barnets liv menar Anna på att det är viktigt att man inte pressar barnet. I Shiers delaktighetsmodell betonas hela tiden fokuset på att göra barnet delaktigt (Shier, 2001:109f) och Anna menar då att när det sker vanvård i ett hem är det grundläggande att barnet ska vara delaktigt, men menar att det kan vara svårt att samtidigt som man försöker

införskaffa sig information genom barnet inte pressar denne för hårt. I BBIC- utredningarna är barnets åsikter och synpunkter en grundförutsättning och de intervjuade socialsekreterare som arbetar med mindre barn menar att det kan vara svårt att få fram och tolka informationen som framkommer från barnet. Frågan blir då om barnet mår bättre av att få vara delaktigt eller om socialsekreteraren ska motivera att barnets egna bästa man kanske väljer att utesluta barnens egna åsikter.

Hur ska socialsekreterarna då arbeta för att skapa en trygghet hos barnet om det far illa i hemmet? Vissa av dem anser att det kan vara svårt att göra denna avvägning då föräldrarna har rätt att få ta del av utredningen. Då kan de utifrån barnkonventionens artikel 3 motivera vad som egentligen är barnets bästa. Ett annat etiskt dilemma kan vara språket och kommunikationen. För att skapa en delaktighet hos ett barn så måste barnet förstå vad som sägs. I delaktighetsmodellen kan de hänvisas till steget möjliggörande, då socialsekreteraren aktivt bör arbeta med att utveckla sin kommunikationsförmåga med dessa barn (Shier, 2001:109f). En del av de socialarbetare som vi intervjuat anser att modellen mest tar onödig tid. Sen kan det vara så att barnet inte vill delta och socialsekreterarna måste acceptera detta. Dilemmat ligger då i att det är svårt att göra en utredning för barnet där barnet i fråga inte vill delta. Ofta om en socialsekreterare väljer att inte involvera barnet allt för mycket finns det ofta en bra ursäkt för det. Men om det framkommer att barnet far illa men inte vill prata är det otroligt svårt att hjälpa denne.

9. Sammanfattande diskussion

Att barn få vara med och vara delaktiga är viktigt inom barnavården. Implementeringen av Barns Behov I Centrum (BBIC) tror vi har ökat detta, dock verkar det skilja sig en hel del mellan större och mindre barn när det gäller delaktigheten. Det som framkommit i intervjuerna är att socialsekreterarna har det yttersta ansvaret för att göra barn delaktiga i utredningen. BBIC kan ge dem möjligheter att öka delaktigheten, men på grund av brist på tid och resurser kan BBIC bli ett hinder i socialsekreterarens arbete med sina klienter. Intrycket är att det kommer att ta tid för socialsekreterarna att integrera BBIC- modellen i sitt arbete då det i dagsläget finns blandade åsikter kring detta arbetsverktyg. Fokuset på barn verkar ha ökat i samband med implementeringen av BBIC då barnsamtal har blivit obligatoriska och det faktum att barns egna röster ska framkomma i utredningarna. Enligt tidigare forskning och det som kommit fram i intervjuerna är det viktigt för barn och ungdomar att kontinuerligt bli

informerade om vad som händer i utredningen och att få den förklarad för sig i den mån det är möjligt. Detta kan BBIC med sin triangel hjälpa till med, men många socialarbetare hänvisar till att det är tidsbrist och att det därför kan vara svårt att uppnå detta.

I barnkonventionen som Sverige har ratificerats och infört i den svenska lagstiftningen står det klart och tydligt att man alltid ska beakta barns åsikter och synpunkter i ärenden som rör dem i den mån det är möjligt beroende på ålder och mognad. Ska man se till barns rättigheter i andra sammanhang borde det vara en självklarhet att barn ska involveras. Enligt socialsekreterarna vi intervjuat har barn alltid i viss mån varit delaktiga i barnavårdsutredningar då utredningarna handlar om dem, men sedan BBIC införskaffades har detta blivit ett formellt krav. Det har också blivit ett krav att barns röster ska dokumenteras i utredningarna och även om det trots allt är socialarbetarna som sitter bakom pennan så kan ändå barns röster få komma fram på ett sätt som kanske inte var möjligt förut. Detta beror naturligtvis på hur socialsekreterarna väljer att beskriva barn, om de skriver om dem eller om de väljer att skriva ned barns åsikter och tankar.

Att ha i åtanke är att rättsäkerheten ökar då dokumentationen är mer omfattande och tydligare. Skulle ärendet behöva lämnas över till en annan handläggare finns det då en gedigen bakgrundsinformation och den nya handläggaren behöver inte börja om helt från början. Detta är viktigt då de barn som är föremål för utredningen inte ska behöva bli påverkade.

I BBIC läggs stort fokus på barnets nätverk och utgångspunkten där är barnens egna upplevelser av detta. Barns nätverk är en stor del i deras liv, och därför bör socialsekreteraren respektera detta. Fokus på nätverket kring barn har kanske blivit tydligare sedan implementeringen av BBIC, men de flesta socialsekreterarna tycker att fokuset kring nätverket var stort innan, främst vid placeringar av barn utanför föräldrahemmet. Vid placeringar så brukar socialsekreterarna titta först på nätverket och försöka placera barn inom familj och släkt, i välbekanta miljöer där de känner sig trygga. Denna trygghet för barn är en viktig del i att kunna få till en bra utredning. Som socialsekreterarna nämner är förtroendet en oerhört stor del i utredningen för att barn ska våga och vilja delta i utredningen.

BBIC har som tidigare nämnts en utvecklingsekologisk utgångspunkt där hänsyn ska tas till barns nätverk och hur det påverkar barnet.

I diskussionen kring barns bästa kontra barns delaktighet kan det finnas motsättningar när det handlar om tvångsåtgärder som exempelvis Lagen om vård av unga (LVU). De socialsekreterare som arbetar med äldre barn verkar lägga större fokus på barns delaktighet då dessa barn har mer handlingsfrihet. Som många av socialsekreterare nämner går det inte att göra en bra utredning om inte barn är delaktiga och med på det som sker men detta kan bli ännu tydligare i fallen med äldre barn eller ungdomar. Det går inte att placera ett äldre barn långt hemifrån om det inte vill, äldre barn har mer handlingsutrymme och kan ta mer initiativ och vet hur det ska ta sig tillbaka hem eller någon annanstans.

Utifrån vad de socialsekreterare som arbetar med mindre barn har sagt verkar det som att BBIC har haft ganska stor påverkan när det gäller mindre barns delaktighet. Eftersom barn är huvudpersonerna i en utredning är det viktigt att barn inte endast ses skyddbara objekt utan även som aktiva subjekt som kan ta del i en utredning. Inflytande behöver inte betyda att barn bestämmer utgången av en utredning eller att de tillåts ta för mycket ansvar som de inte ska behöva göra. Det kan handla om att komma överens med barn om vad som kan passa dem och låta dem tycka och tänka under utredningens gång för att de ska få känna sig trygga och att de ska få känna att deras värld inte behöver vändas upp och ner på grund av en utredning. Det kan också bli bra av att barn får vara med och bestämma lite. Det kan också komma någonting bra utav att barn själva till viss del kan få komma med förslag på vem de vill placeras hos, för att de ska känna sig trygga och för att övergången vid en placering inte ska behöva skada barn.

I barnavårdsutredningar finns det många etiska dilemman. Samtidigt som socialsekreterarna vill få fram information, så har alla inblandade rätt att ta del i utredningen och detta kan skapa problem för barn. Skulle föräldrarna få ta del av något som barnet berättat för socialsekreteraren och som barnet skulle kunna få lida för är det alltid en avvägning som måste göras i vad som ska framkomma i dokumentationen. Delar av utredningen kan sekretessbeläggas och oftast har barnet redan blivit placerat när föräldrarna kan få ta del av utredningen, men detta kan naturligtvis inte ses som någon garanti för att barnet ska vara tryggt framöver.

Ett annat etiskt dilemma är att samtidigt som socialsekreteraren vill ha så mycket information så möjligt för att kunna få en så diger utredning som möjligt som håller i rätten kan detta ändå bli en svårighet för barnet som utreds. Det kan bli en press på barnet att berätta om saker som

är obehagliga och detta kan bli en för stor påfrestning för barnet, samtidigt som socialsekreteraren behöver all information den kan få för att kunna få bort barnet från föräldrarna.

Referenslista

Litteratur

Andersson, G, Aronsson, K, Hessle, S, Hollander, A & Lundström, T. (1996) *Barnet i den sociala barnvården*. Stockholm: Liber

Andersson, G. i Meeuwisse, A, Sunesson, S & Swärd, H, *Socialt arbete, en grundbok* (2000)
Falköping: Natur och Kultur

Aspers, P. (2011) *Etnografiska metoder. Att förstå och förklara samtiden*. (2:a upplagan).
Malmö: Liber

Bronfenbrenner U. (1979). *The ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.

Bryman, A. *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2:a upplagan) Liber: 2011

Ely, M. *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken - cirklar inom cirklar* (1993) Lund:
Studentlitteratur

Eriksson, M & Näsman, E *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten - om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande* (2011) Stockholm: Gothia Förlag

Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund:
Studentlitteratur

Pettersson i Halldén & Sandin (red). *Barnets bästa: en antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Symposium: 2003

Shier, H (2001) Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society*, 15/2001

Starrin, B & Svensson P-G, *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (1994). Lund: Studentlitteratur

Internetkällor

Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser. Socialstyrelsen 2006a.

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9410/2006-101-6_20061016.pdf

Hämtad 2012-04-02

Grundbok. Barns behov i centrum (BBIC). Socialstyrelsen 2006b.

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9524/2006-110-7_rev_20061107.pdf

Hämtad 2012-02-22

Lagen om vård av unga (LVU):

http://www.lagboken.se/dokument/Lagar-och-forordningar/2340/Lag-1990_52-med-sarskilda-bestammelser-om-var-d-av-unga?id=65010&search=LVU

Hämtad 2012-04-20

Rasmusson, B. (2006) *Barnperspektiv i den sociala barnvården*. Lund: Socialhögskolan.

http://www.sam.lu.se/images/Socialhogskolan/2006_2.pdf

Hämtad 2012-04-02

Rasmusson, B, Hyvönen, U. & Mellberg, L. (2004) *Utvärderingsmöten i BBIC. En studie av barns delaktighet och medbestämmande*. Socialstyrelsen.

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=532056&fileOid=625237>

Hämtad 2012-02-22

Rädda barnen; <http://www.rb.se/vartarbete/barnkonventionen/Pages/langversion.aspx>

Hämtad 2012-04-20

Socialtjänstlagen (SoL);

[http://www.lagboken.se/dokument/Lagar-och-forordningar/887/Socialtjanstlag-2001_453?id=65009&search=SoL kap 1 och 3#result0](http://www.lagboken.se/dokument/Lagar-och-forordningar/887/Socialtjanstlag-2001_453?id=65009&search=SoL%20kap%201%20och%203#result0)

Hämtad 2012-04-20

Övriga källor

E-post; Socialstyrelsen 2012-05-08

Bilaga 1

Barnkonventionen

Artikel 3: Barnets bästa

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Artikel 12: Åsiktsfrihet och rätten till att bli hörd

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.
(Rb.se 2012-04-20)

Socialtjänstlagen (SoL)

Kap 1.

2 § När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.

Kap 3.

5 § Socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

När en åtgärd rör ett barn skall barnet få relevant information och hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

(Lagboken.se 2012-04-20)

Lagen om vård av unga (LVU)

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen. Insatserna skall präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år skall dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22 och 24 §§.

Vid beslut enligt denna lag skall vad som är bäst för den unge vara avgörande.

Den unge skall få relevant information och hans eller hennes inställning skall så långt möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till den unges vilja med beaktande av hans eller hennes ålder och mognad.

36 § Om den unge har fyllt 15 år, har han eller hon rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag.

Den som är förordnad som offentligt biträde enligt 39 § för någon som är under 15 år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, är utan särskilt förordnande den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.

Barn som är yngre än 15 år bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och det kan antas att han eller hon inte tar skada av att höras.

(Lagboken.se 2012-04-20)

Bilaga 2

Intervjufrågor

- Hur länge har du jobbat med BBIC?
- Tycker du att barnen är delaktiga i era barnavårdsutredningar?
- Är det viktigt för dig att barnen är delaktiga?
- När är det i så fall viktigt? Hela processen?
- Arbetar ni på ett sätt som gör det möjligt att lyssna på barn?
- Hur pass involverade försöker ni göra barnen?
- Hur kommunicerar ni med barnen?
- Om barnen är små, hur vet ni att barnen förstår?
- Vad kan det finnas för etiska dilemman med att göra barnen delaktiga?
- Är det ett krav att barnen ska få uttrycka sina åsikter?
- Tycker du att barnen har möjlighet att uttrycka sig? Och även påverka utredningen?
- Hur pass involverade blir barnen?
- Hur viktigt är barns samtycke, respekterar ni rätt till att inte delta?
- Anser du att barnen ska vara med och resonera kring vilka eller vilken insats denne ska få?
- Vilka rutiner för att göra barn delaktiga?
- Har barnen en egen förmåga att ändra sina insatser?
- Vad kan du se för positiva effekter av att göra delaktiga?
- Vilka negativa effekter för att göra barn delaktiga?
- Hur viktigt är nätverket kring barnet?

Bilaga 3

Informanter.

- Informant 1- Fia, socialsekreterare i norrort. Utreder barn i åldrarna 0-12 år: Fia har innan BBIC kom arbetat med barnavårdsutredningar i sex år. På hennes arbetsplats har de arbetat utifrån BBIC i ungefär 2 år.
- Informant 2- Anna, socialsekreterare i norrort. Utreder barn och ungdomar i åldrarna 13-20 år: Anna började arbeta med barnavårdsutredningar 2007 på hennes dåvarande arbetsplats där BBIC implementerats och idag arbetar hon på samma arbetsplats som Fia.
- Informant 3- Nina, socialsekreterare i söderort. Utreder barn och ungdomar i åldrarna 13-20 år: Nina har arbetat med barnavårdsutredningar sedan 1998 och har arbetat utifrån BBIC sedan 2008.
- Informant 4- Sofia, familjehemssekreterare i västerort. Har hand om barn och ungdomar i åldrarna 0-20 år: Sofia arbetar med barn och ungdomar som är placerade i fosterhem. Hon har arbetat med BBIC sedan fem- sex år tillbaka och hon har arbetat inom yrket i ca 20 år innan BBIC kom.
- Informant 5- Kristin, socialsekreterare i österort. Utreder barn och ungdomar i åldrarna 13-20 år: Kristin har arbetat med BBIC sedan 2009 då det implementerades i hennes kommun. Hon har arbetat med barn innan BBIC ca 5 år.
- Informant 6- Ulla, socialsekreterare i söderort. Utreder barn i åldrarna 0-12 år: Ulla har arbetat med BBIC sedan 2010 då hennes kommun implementerade modellen. Ulla har arbetat med barnavårdsutredningar ca 15 år innan BBIC kom.